

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÝCH A POTRAVINÁŘSKÝCH INFORMACÍ

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Agricultural Economics

ČESKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

4

ROČNÍK 44 (LXXI)
PRAHA
DUBEN 1998
CS ISSN 0139-570X

Mezinárodní vědecký časopis vydávaný z pověření Ministerstva zemědělství České republiky a pod gescí České akademie zemědělských věd

An international journal published under the authorization by the Ministry of Agriculture and under the direction of the Czech Academy of Agricultural Sciences

Redakční rada – Editorial Board

Předseda – Chairman

Doc. Ing. Vladimír Jeníček, DrSc. (Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)

Členové – Members

Ing. Gejza Blaas, CSc. (Výzkumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava, SR)

PhDr. Stanislav Buchta, CSc. (Národný úrad práce, GR, Bratislava, SR)

Doc. Ing. Juraj Cvečko, CSc. (OTIS spol. s r. o., Bratislava, SR)

Prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr. h. c. (Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)

Mgr. Helena Hudečková, CSc. (Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)

Doc. Ing. Viera Izáková, CSc. (Výzkumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava, SR)

Ing. Josef Kraus, CSc. (Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Praha, ČR)

Prof. Ing. František Stěleček, CSc. (Jihočeská univerzita, České Budějovice, ČR)

PhDr. Jana Šindlářová, CSc. (Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno, ČR)

Prof. Ing. Karel Vinohradský, CSc. (Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno, ČR)

Prof. Ing. Jozef Višňovský, CSc. (Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra, SR)

Prof. Ing. Ivan Vrana, DrSc. (Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)

Vedoucí redaktorka – Editor-in-Chief

Mgr. Alena Rottová

Redakční kruh – Editorial circle

Prof. Dr. Konrad Hagedorf (Humboldt-Universität zu Berlin, Deutschland)

Prof. Dr. Alois Heißenhuber (Technische Universität München, Deutschland)

Prof. J. Sandorf Rikoon, PhD. (University of Missouri-Columbia, USA)

Cíl a odborná náplň: Časopis publikuje autorské vědecké statě s agrární tematikou z oblasti ekonomiky, managementu, informatiky, ekologie, sociálně-ekonomické a sociologické. Od roku 1993 zajišťuje kontinuálně problematiku dosud uveřejňovanou ve zrušeném časopisu Sociologie venkova. Široké tematické spektrum zahrnuje prakticky celou sféru agrobusinessu, tj. ekonomickou problematiku dodavatelských inputových sfér pro zemědělství a potravinářský průmysl, sociálně-ekonomickou problematiku a sociologii venkova a zemědělství, až po ekonomiku výživy obyvatelstva. Statě jsou publikovány v jazyce českém, slovenském nebo anglickém. Abstrakty z časopisu jsou zahrnuty v těchto databázích: Agris, CAB Abstracts, Czech Agricultural Bibliography, WLAS.

Periodicita: Časopis vychází měsíčně (12x ročně), ročník 44 vychází v roce 1998.

Přijímání rukopisů: Rukopisy ve dvou vyhotoveních je třeba zaslat na adresu redakce: Mgr. Alena Rottová, vedoucí redaktorka, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Slezská 7, 120 56 Praha 2, tel.: 02/24 25 79 39, fax: 02/24 25 39 38, e-mail: editor@login.cz. Den doručení rukopisu do redakce je publikován jako datum přijetí k publikaci.

Informace o předplatném: Objednávky na předplatné jsou přijímány pouze na celý rok (leden–prosinec) a měly by být zasílány na adresu: Ústav zemědělských a potravinářských informací, vydavatelské oddělení, Slezská 7, 120 56 Praha 2. Cena předplatného pro rok 1998 je 744 Kč.

Aims and scope: The journal publishes original scientific papers dealing with agricultural subjects from the sphere of economics, management, informatics, ecology, social economy and sociology. Since 1993 the papers continually treat problems which were published in the journal Sociologie venkova a zemědělství until now. An extensive scope of subjects in fact covers the whole of agribusiness, that means economic relations of suppliers and producers of inputs for agriculture and food industry, problems from the aspects of social economy and rural sociology and finally the economics of the population nutrition. The papers are published in Czech, Slovak or English. Abstracts from the journal are comprised in the databases: Agris, CAB Abstracts, Czech Agricultural Bibliography, WLAS.

Periodicity: The journal is published monthly (12 issues per year), Volume 44 appearing in 1998.

Acceptance of manuscripts: Two copies of manuscript should be addressed to: Mgr. Alena Rottová, editor-in-chief, Institute of Agricultural and Food Information, Slezská 7, 120 56 Praha 2, tel.: 02/24 25 79 39, fax: 02/24 25 39 38, e-mail: editor@login.cz. The day the manuscript reaches the editor for the first time is given upon publication as the date of reception.

Subscription information: Subscription orders can be entered only by calendar year (January–December) and should be sent to: Institute of Agricultural and Food Information, Slezská 7, 120 56 Praha 2. Subscription price for 1998 is 177 USD (Europe), 195 USD (overseas).

ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ ČESKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ V MÉNĚ PŘÍZNIVÝCH OBLASTECH¹

AN APPROACH TO THE SOLUTION OF PROBLEMS OF THE CZECH AGRICULTURE IN LESS FAVOURED AREAS

T. Doucha

Research Institute of Agricultural Economics, Prague, Czech Republic

ABSTRAKT: Příspěvek je zaměřen na diskusi k následujícím otázkám: 1. Jaké jsou přednosti vyplývající z podpory zemědělských podniků ve znevýhodněných oblastech? 2. Jak, na jaké úrovni a komu by měly být tyto podpory poskytnuty, pokud vůbec? 3. Jak je tato problematika řešena v EU a co je z tohoto aspektu významné v rámci integračního procesu? 4. Jaká by měla být doporučení pro tvorbu střednědobé zemědělské politiky ČR před předpokládaným vstupem do EU? Klíčová doporučení vycházejí ze zásady priority kladené na dotace a subvence založené na environmentálních programech před plošnými podporami.

zemědělství, zemědělská politika, méně příznivé oblasti, prostředí

ABSTRACT: The presentation aims at the discussion on the following basic questions: 1. What are the benefits issuing from supporting farmers in less favoured areas? 2. How, on which level and to whom should these supports be granted, if any? 3. How are these problems solved in the EU and what is important for the integration process in this aspect? 4. What is to be recommended for a medium-term Czech agricultural policy before the possible entry into the EU? The key recommendations follow the principle of giving the priority to supports based on environmental programmes than to supports based on acreage payments.

agriculture, agricultural policy, less favoured areas, environment

ÚVOD

Současné návrhy zemědělského zákona deklarují nové funkce zemědělství v oblasti venkovského a environmentálního rozvoje ČR, které úzce souvisí s řešením problémů českého zemědělství v tzv. méně příznivých oblastech (Less Favourable Areas – dále jen LFA). V těchto oblastech se tradiční produkce soukromých zemědělských výrobců stává nekonkurenceschopnou, přičemž jejich výměra může v budoucnosti přesáhnout až polovinu současných ploch zemědělského půdního fondu ČR.

V této souvislosti a také v souvislosti s přípravou na integraci do EU se jeví účelné znovu se zamyslet nad těmito základními otázkami:

- Je účelné a národohospodářsky prospěšné podporovat zemědělce v LFA?
- Jestliže ano, pak v jaké formě, v jaké výši a komu podpory poskytovat?
- Jak jsou dnes zemědělci EU hospodařící v LFA podporováni a jakou lze v tomto směru očekávat perspektivu?
- Co lze na těchto základech doporučit pro formování české zemědělské politiky?

V následujících částech příspěvku jsou představeny názory VÚZE na tyto otázky, s cílem obnovit k nim širší diskusi.

JE ÚČELNÉ A NÁRODOHOSPODÁŘSKY PROSPĚŠNÉ PODPOROVAT ZEMĚDĚLSTVÍ V LFA?

Většina zájmových skupin se kloní k názoru, že podpora zemědělství v LFA by měla existovat a že by měla být založena na ocenění tzv. mimoprodukčních funkcí zemědělství, tzn. na úhradě veřejných služeb a kladných externalit zemědělství. Problém spočívá na jedné straně v tom, že rozhodující položky tohoto veřejného zboží představují estetické kategorie typu „zachování kulturní krajiny“, resp. „zachování tradičního vzhledu a struktury venkova“, které z jejich podstaty nelze kvantifikovaně přesněji vymezit, a na druhé straně v tom, že zemědělství produkuje rovněž záporné, jím nehranené externality. Těchto a dalších skutečností využívají někteří zastánci zcela volného trhu a také někteří krajní ekologové, kteří argumentují narušováním přirozené alokace kapitálu a výroby a v podstatě při-

1 Příspěvek přednesený na semináři VÚZE Praha „Půdní fond ČR a směry jeho využití“. Špindlerův Mlýn, 13–17. října 1997.

pouštějí možnost, že na převažující části současného zemědělského půdního fondu ČR lze „navrátit krajině vzhled, který měla před lidským zásahem“. Připustíme, že na tyto otázky neexistuje jednoznačná odpověď a že i mnohé vyspělé země musí postoupit cestu hledání společenského konsensu. V něm se může naše republika opírat o tyto principy:

- přechod z dosud převládajících kategorií „hrubého domácího produktu“ do kategorií „národního bohatství“; je skutečně záležitostí konsensu, kterému druhu národního bohatství a v jakém rozsahu dá společnost přednost, zda např. „kulturní krajině“ nebo „volné přírodě“;
- princip „předběžné opatrnosti“; nejsme-li si zcela jisti následky rozhodnutí, která mohou být v oblasti životního prostředí nevratná, pak zpravidla volíme rozhodnutí s předpokládanými menšími a snadněji napravitelnými riziky;
- princip potravinové bezpečnosti v souladu se závěry Světového potravinového summitu FAO v prosinci 1996, tj. princip nejen národní, ale světové potravinové bezpečnosti, podporující rozhodnutí současnou nadbytečnou půdu spíše konzervovat, než ji nenávratně převést na jiné užití;
- liberální politika neznamená „žádnou politiku“, tj. politiku zbavenou jakýchkoliv veřejných zájmů; na druhou stranu jakékoliv podpory podnikatelům v LFA by neměly příliš narušovat či dokonce nahrazovat otevřenou tržní ekonomiku (což se často stává).

JAKOU FORMOU PODPOROVAT ZEMĚDĚLCE V LFA?

Jestliže spolu s většinou zájmových skupin a ve shodě s výše uvedenými principy připustíme, že je účelné a národohospodářsky prospěšné zemědělce v LFA podporovat, vzniká otázka, v jaké formě podpory poskytovat. Zjednodušeně lze představit následující tři základní formy:

- plošné podpory (na hektar, na VDJ) důchodového typu, s kladením pouze „měkkých“ podmínek pro jejich získání (platby za „existenci“, resp. sociální platby);
- platby za předem specifikované služby – veřejné zboží, prostřednictvím různých extenzifikačních a ekologických programů² (což se nejvíce blíží současné i předpokládané situaci v EU – platby za „žádoucí činnost“);
- kombinace předchozích způsobů s jejich různou vahou, resp. s „tvrdšími“ podmínkami pro získávání

plošných podpor (což se nejvíce blíží poslednímu návrhu programu podpory mimoprodukčních funkcí zemědělství MZe ČR³).

V tab. I jsou zobecněny výhody a nevýhody prvních dvou základních forem.

Kombinovaný způsob podle posledního návrhu MZe ČR spojuje výhody a nevýhody plošného a programového přístupu. Při zachování plošného charakteru podpor zůstává výhodou jeho relativně snadné zvládnutí ze strany státní správy i zemědělci. Je však nutné upozornit na některé jeho nedostatky a rizika:

- riziko nadvýroby: základní podmínky nesměrují zemědělství do žádoucí větší extenzity;
- nejsou přímo podporovány převody půdy do dlouhodobého klidu a dodatečné zatravnění půdy;
- tendence k zachování dosavadní struktury výroby, resp. k platbám za komodity, které by v LFA neměly být ve větším rozsahu vyráběny (prasata, drůbež, obilí ap.);
- mezi základní podmínky jsou zařazeny takové podmínky, jejichž naplňování by mělo být ze zákona starostí každého farmáře;
- ani základní úhrady, ani úhrady za tzv. doplňkové podmínky nemají opodstatnění v kalkulacích zvýšených nákladů výroby resp. snížení příjmů (zisku);
- doplňkové podmínky, podporující zlepšování vztahu zemědělství k životnímu prostředí, jsou uplatnitelné pouze v LFA, i když potřeba takových přístupů je celoplošná.

Proti obecně platným a uznávaným výhodám programových podpor stojí pouze jedna závažnější překážka – jejich administrativní náročnost. Státní správa však musí najít způsob, jak tuto překážku překonat, jinak nelze o vstupu do EU, resp. o maximálním využití finančních zdrojů EU, uvažovat.

V JAKÉ VÝŠI POSKYTOVAT PODPORY ZEMĚDĚLCŮM V LFA?

Otázka je komplikována skutečností, že nabídka a poptávka na „trhu“ veřejného zboží se realizuje prostřednictvím veřejných financí⁴. V zásadě lze ve vazbě na formy podpor postupovat těmito způsoby:

- průměrné náklady + přiměřený zisk u veřejných služeb (např. při konzervaci půdy bez zemědělského užití);
- zvýšené (jednotkové) náklady výroby u plošných plateb („diferenciální platby“);
- ušlý příjem či zisk, s možnou diferenciací podle přírodních podmínek: nejčastější způsob u úhrady za veřejné zboží typu kladných externalit;

2 Kromě dopadů do snížení výroby jsou extenzifikační programy více zaměřeny na environmentální cíle v oblasti zachování krajiny a venkova, zatímco ekologické programy jsou více zaměřeny na environmentální cíle v oblasti ochrany a zlepšování přírodních zdrojů.

3 Pro získání podpor podle tohoto návrhu je vedle hospodaření ve vymezených LFA určující mj. koncentrace 0,15–1,0 VDJ/ha z.p. a definovaný maximální stupeň zornění. Tyto základní podmínky jsou doprovázeny tzv. doplňkovými podmínkami, jejichž naplňování zvyšuje úhrady za základní podmínky. Doplňkové podmínky mají z větší části povahu environmentálně příznivých způsobů hospodaření.

4 Je však účelné připomenout, že služby zemědělství v životním prostředí nemusí mít nutně povahu veřejného zboží. Může se jednat o soukromé zboží, např. při platbách hotelových firem farmářům v turisticky intenzivních oblastech, při platbách soukromých vodárenských společností zemědělcům ap. Přeměny na soukromé zboží by byly možné a žádoucí i v některých našich oblastech (např. Krkonoše).

Kritérium	Plošné podpory	Programové platby
Administrativní náročnost přípravy, zavedení a kontroly	relativně malá	mimořádně velká
Riziko narušení tržních relací – nadvýroby	mimořádně velké, zejména při uplatnění „měkkých“ podmínek; značná pravděpodobnost nutnosti zavedení regulace výroby	riziko existuje, lze jej však do značné míry eliminovat správným nastavením programových parametrů (např. limitů koncentrace zvířat, vstupů ap.)
Kvalita zemědělské produkce	stagnující	předpoklady pro její zvýšení a tím i lepší uplatnění na trhu
Náročnost pro zemědělce	malá, předpokládá se jejich pasivní „nároková“ reakce	se značnými požadavky na jejich aktivitu
Dopady do struktury farem	konzervace stávající struktury, zpomalení restrukturalizace	předpoklady pro urychlení restrukturalizace a prosazování takových typů farem, které budou schopny efektivněji reagovat na nové příležitosti a požadavky
Criterion	Area-based supports	Programme payments
Administration claims of preparation, implementation and control	relatively little	extraordinarily high
Risk of market relations breaking – overproduction	extraordinarily high, especially with implementing “soft” conditions, high probability of the need of to implement supply regulation	a risk does exist, but it can be eliminated to a high extent by the right setting of programme parameters (i.e. animal density or input limits etc)
Quality of agricultural production	stagnating	prerequisites for its increase and thus also for better market position
Claims on farmers	little, a passive “claiming” reaction is presupposed	with considerable claims on their activity
Impacts on farm structure	conserving of the present structure, slowing down of restructuring	prerequisites for accelerated restructuring and pushing forward of such types of farms which will be able to react more efficiently on new opportunities and claims

- kontingentní ocenění veřejného zboží, má-li převážující estetickou povahu, s využitím různých hedonistických metod ap. (v praxi využitelné spíše pro monitorování zájmu a ochoty občanů za toto zboží platit);
- náklady příležitosti, tj. ocenění na základě nákladů, které by společnost musela vynaložit při odstraňování záporných externalit (způsob vhodný spíše pro penalizaci záporných externalit zemědělské výroby).

KOMU PODPORY POSKYTOVAT?

V zásadě je nutno vycházet z neutrality podpor, tj. že žádná podnikatelská forma nebude z poskytování podpor vyloučena.

Při plošných platbách je podpora poskytována všem zemědělcům, jejichž hospodářství se nachází v předem specifikovaném území LFA. Při programových platbách je úhrada poskytována všem zemědělcům, kteří se (dobrovolně) přihlásí do některých z programů. Programy s převážně extenzifikačními cíli lze vázat pouze na LFA. Programy s převážně ekologickými cíli by neměly být vázány na předem specifikovaná území, protože ochranu a zlepšování přírodních prvků životního prostředí je nutno zajišťovat na celé zemědělsky obhospodařované ploše. U veřejných služeb lze přitom uva-

žovat o jejich zadávání formou veřejné soutěže, při daných preferencích, např. pro místní zemědělce.

Zásadní otázkou je, jaká kritéria pro vymezení LFA a případně i pro odstupňování programových plateb použít. V podmínkách ČR lze postupovat podle přírodních, sociálně-ekonomických a demografických kritérií EU, nebo podle podrobnějších půdně-klimatických kritérií BPEJ, nebo podle úřední ceny půdy. S ohledem na integraci s EU lze doporučit preferenci kritérií, vycházejících z přírodních (půdně-klimatických), resp. sociálně-ekonomických a demografických podmínek.

JAK JSOU V SOUČASNÉ DOBĚ ZEMĚDĚLCI EU HOSPODAŘÍCÍ V LFA PODPOROVÁNÍ A JAKÁ JE PERSPEKTIVA V TOMTO SMĚRU?

V zásadě existují v EU v současnosti čtyři směry podpor pro zemědělce v LFA:

- a) plošná podpora prostřednictvím cen (včetně kompenzací), která je „regionalizována“ (zatím nejvýznamnější nástroj, avšak s předpokládanou degenerací);
- b) systémy environmentálních programů, zpracované jednotlivými zeměmi EU na základě směrnice č. 2078/92: tento druh podpor bude zcela jistě nabývat na významu, na úkor cenových podpor;
- c) specifické podpory LFA, zpravidla typu plošných plateb na „horské“ či „nordické“ zemědělství, které

zřejmě přetrvávají, neboť se jedná o řešení skutečně extrémních podmínek, nesrovnatelných však s našimi podmínkami (tzn. nelze s těmito podporami ve větším rozsahu v ČR počítat);

- d) podpory v rámci regionálních programů, které souvisejí s cíli strukturální a sociální politiky EU, s nepřímými dopady do zemědělství (sociální fond, kohezní fond ap.).

Pro podpory typu b) a c) jsou v EU využívána převážně přírodní kritéria vymezení LFA, zatímco pro podpory typu d) jsou využívána také sociálně-ekonomická a demografická kritéria, vztažená k jednotlivým regionům. Důležité je, že úhrady programů jsou EU pouze spolufinancovány (z 25 až 75 %) na základě národních či regionálních projektů.

VAZBA PODPORY ZEMĚDĚLSTVÍ NA ROZVOJ ZAOSTÁVAJÍCÍCH REGIONŮ A VENKOVA

Ukazuje se, že podpora zemědělství je nutnou, nikoliv však postačující podmínkou pro naplňování záměrů v rozvoji zaostávajících regionů a venkova a že je nutné usilovat:

- o přístup k řešení problémů „odspoda nahoru“, s většími pravomocemi a finančními možnostmi obcí a regionů, na úkor dosavadního centralizovaného přístupu;
- o lepší koordinaci všech zdrojů, které lze využít pro rozvoj venkova, pro podporu rozvoje nezemědělských činností a diverzifikace zemědělských podniků (v případě ČR se jedná o koordinaci zdrojů a programů PGRLF, ČMZRB, SFŽP a Programu rozvoje venkova);
- o to, aby připravované návrhy byly konzistentní s předpokládaným územně správním uspořádáním ČR.

CO LZE DOPORUČIT PRO STŘEDNĚDOBOU ZEMĚDĚLSKOU POLITIKU ČR?

Za principiální řešení je nutno považovat využití období let 1997–1998 pro přípravu předvstupní strategie českého zemědělství a co nejdříve zahájit formulaci základních programů pro období od roku 1999, se všemi nezbytnými fázemi. Tzv. základní podmínky návrhu MZE ČR by s určitými modifikacemi mohly sloužit pro formulaci základního extenzifikačního programu. Doplnkové podmínky lze využít jako základ pro formování širšího spektra ekologických programů. Jeví se přitom účelné, aby extenzifikační programy byly vázány pouze na LFA, zatímco ekologické programy by měly být využitelné celoplošně.

V každém případě se doporučuje vymezit LFA buď podle kritérií EU („nejlepší řešení“), nebo podle kritérií odvozených z BPEJ („druhé nejlepší řešení“), nikoliv podle ceny zemědělské půdy.

Zároveň se doporučuje vytvořit podmínky pro nové územně administrativní uspořádání ČR, při respektování požadavků EU na formování územně správních jednotek NUTS, a provázat programy pro podporu hospodaření v LFA s regionálními a místními aktivitami.

LITERATURA

DOUCHA, T. – VRKOČ, F. et al: Varianty zemědělské politiky – výrobní a ekonomický modul (verze 6). [Pracovní dokument], MZE ČR, Praha 1996.

Nařízení EEC 2078/92 o metodách zemědělství, citlivých k životnímu prostředí.

Vládní a poslanecký návrh Zemědělského zákona. [Pracovní dokumenty], Praha 1997.

Došlo 18. 12. 1997

Kontaktní adresa:

Ing. Tomáš Doucha, CSc., Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Mánesova 75, 120 58 Praha 2, Česká republika, tel.: 02/22 00 01 11

PRODUKČNĚ-EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI VYUŽITÍ ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU ČR¹

PRODUCTION-ECONOMIC CONNECTIONS OF AGRICULTURAL LAND FUND USE IN CZECH REPUBLIC

J. Vigner

Research Institute of Agricultural Economics, Prague, Czech Republic

ABSTRAKT: Stupeň využití zemědělského půdního fondu má výrazný vliv na socio-ekonomický aspekt a je v těsné souvislosti s rovnováhou na trhu potravin a vnější konkurenceschopností. I přes liberální tendence na agrárním trhu je nezbytné počítat se zavedením opatření, jež budou mít charakter produkčních omezení, případně restrukturalizace využití zemědělské půdy a alokace produkce. Tato opatření budou vzhledem k potřebě stability agrárního sektoru a zejména stability trhu potravin vyžadovat dlouhodobá pravidla a koncepční charakter.

zemědělská půda, intenzita, liberální trh, produkční omezení

ABSTRACT: The degree of agricultural land use has strong influences on the socio-economic aspect and is closely connected to the food market equilibrium and external opportunities. In spite of liberal tendencies in agrarian market, it is necessary to count with implementation of measures which will have the features of production limits, respectively with restrukturalization of agricultural land use and production allocation. In relation to the stability of agrarian sector and especially stability of food market, these measures require long-term rules and conception character.

agricultural land, intensity, liberal market, production limits

ÚVOD

Otázky celospolečensky efektivního využití zemědělského půdního fondu jsou předmětem řešení většiny evropských zemí, tj. jak členských zemí EU, tak i zemí SVE. Přestože výživa představuje globální problém, jehož hlavním bodem je zajištění dostatečného potravinového fondu pro trvale rostoucí světovou populaci (stovky mil. lidí trpí hladem), paradoxně evropské problémy a zejména EU souvisí především s nadprodukcí zemědělských produktů. Jsme svědky zásahů, eliminujících nadbytečnou produkci, znamenající tržní nerovnováhu a v rámci agrárních politik realizace exportních podpor, které jsou kontraproduktivní k liberalizačním tendencím.

Tyto problémy se nevyhly ani zemím SVE, kde s přechodem na tržní ekonomiku došlo k výraznému poklesu poptávky po zemědělských produktech, zejména po potravinách. V řadě zemí došlo sice více méně k restrukturalizaci zemědělské výroby s ohledem na tržní prostor jednotlivých zemí, ale bezesporu v řadě případů nedošlo k výrazné realokaci jak na úrovni zemědělské výroby, tak i komodit. Příkladem jsou obiloviny, zejména pak pšenice, včetně (a tím i) pšetrávajícího vysokého stupně zornění, jak jsme toho svědky v České republice.

OTÁZKY ROZSAHU A STUPNĚ VYUŽITÍ ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU ČR

Naše republika patří s ohledem na kvalitu zemědělsky využitelného půdního fondu k zemím, které nemohou vycházet z konceptu exportní orientace na agrární produkty. Spíše se jedná o předpoklad udržet si pozice na domácím trhu, a případně využít prostor pro subvenovaný vývoz v rámci závazků ČR vůči WTO. Tato skutečnost v podstatě determinuje volbu strategie využití zemědělského půdního fondu, kde lze uvažovat o dvou základních scénářích:

- I. Zachování zemědělské výroby prakticky na celé ploše zemědělské půdy znamenající orientaci na relativně extenzivní výrobu a tím i nižší stupeň využití produkčního potenciálu, se kterým je spojena i nižší efektivnost² zejména rostlinné výroby.
- II. Ponechání zemědělské výroby především v oblastech s příznivými půdně-klimatickými podmínkami a intenzifikovat resp. ve vyšší míře využívat produkční potenciál v těchto oblastech. S tím je také spojen předpoklad využití cca 2,5–3,0 mil. ha zemědělské půdy a naopak silné potlačení až alimlace produkční funkce na zbývajících ploše 1,0–1,5 mil. ha (z toho 0,5 mil. ha orné půdy).

1 Příspěvek přednesený na semináři VÚZE Praha „Půdní fond ČR a směry jeho využití“, Špindlerův Mlýn, 13–17. října 1997.

2 Úroveň intenzity je pouze jeden z faktorů podmiňující efektivnost, což platí zejména v podmínkách evropského zemědělství

Na téma výše zmíněných scénářů již byla v ČR zpracována řada variant agrární politiky, které více méně rámcově konkretizují jednotlivé scénáře a verbálně vyhodnocují klady a zápory z ekonomických, sociálních a environmentálních hledisek. Těmto scénářům však chybí kompletní produkčně-ekonomické parametry, které by velice zrealizovaly posouzení jednotlivých variant. Všeobecný konsensus, který se spíše přiklání k zachování zemědělské výroby na celé ploše zemědělské půdy (scénář II), zároveň obsahuje i předpoklad nezbytné diferenciacie intenzity zemědělské výroby v podobě relativně vysoké intenzity v oblastech s příznivými podmínkami a podstatně nižší intenzity v oblastech s podmínkami méně příznivými.

Významnou právní normou již dlouhodobě diskutovanou a projednávanou v PCR je návrh Zemědělského zákona (kde často významnou roli hrají politické ambice), jehož konečná podoba může významně ovlivnit jak budoucí zatížení daňových poplatníků, tak i rozsah strukturu, ale i konkurenceschopnost českého zemědělství. Zajištění sociálně-ekonomického rozvoje oblastí s méně příznivými podmínkami v rozsahu cca 2 mil. ha může znamenat podstatnou zátěž pro ekonomiku (často je při tom uplatňována mylná představa, že se tak může stát prostřednictvím zemědělské výroby) a nereálné náročný koncept může založit řadu tendencí, jejichž náprava bude mít značný makroekonomický dopad. Přestože se jedná o peníze poplatníků, lze konstatovat, že v řadě zemí je tento závazek relativně příznivě akceptován. Zejména pro země SVE však platí předpoklad, že v případě integrace do EU se příslušně neotevrou dveře společné pokladny EU, neboť tuto podporu bude muset významnou částí uhradit především rozpočet integrujících se zemí.

Situace v diferenciaci výrobně ekonomických parametrů zemědělských podniků v jednotlivých výrobních oblastech se v uplynulých 5–6 letech vyvíjela asi následně. Progresivně liberálně orientovaná transformace prakticky plošně postihla celou podnikatelskou sféru. Zemědělské podniky reagovaly, jak potvrzují byť dílčí výsledky souboru testovacích podniků, razantním snížením zejména intenzifikačních vstupů. Rozdíl v nákladech ale i výnosech plodin nebyly podstatné, což zároveň znamená, že podniky hospodářící v lepších podmínkách využívaly na rozdíl od podniků v horších podmínkách v podstatně menší míře produkční potenciál půdy. Došlo k plošnému výraznému zhoršení hospodářského výsledku podniků. Výsledky souboru testovacích podniků však za rok 1996 ukazují na diferenciaci výnosových parametrů u řady plodin a prohlubující se absolutní rozdíly v hospodářském výsledku ziskových a ztrátových podniků ve výrobních oblastech, v obou případech ve prospěch oblastí s lepšími podmínkami. Samozřejmě existuje i řada ziskových podniků v horších

podmínkách. Z osobních kontaktů s těmito podniky vyplývá, že si individuálně udržely relativně vysokou intenzitu a jasně deklarují nezbytnost výnosů, např. u obilovin kolem 5 t/ha. Přitom úřední cena zemědělské půdy se zde pohybuje kolem 2 až 2,50 Kč/m². Tyto tendence ukazují na ekonomickou problematičnost předpokladu nízké intenzity v těchto oblastech, neboť při uvažovaném průměrném výnosu obilovin (kolem roku 2000) 5,0–5,2 t/ha u obilovin by při výnosech v lepších podmínkách 6–7 t/ha musely při předpokládané poptávce klesnout v horších podmínkách na 3–3,5 t/ha.

V rámci uvažovaného programu podpor oblastí s méně příznivými podmínkami se argumentuje absencí výrobních podpor a zavedením podpory příjmů. V obou případech se však jedná o posílení důchodu podniku, jehož kapitalizace (při nemožnosti jiné efektivnější formy) se opět projeví v posílení produkční funkce resp. růstu zemědělské produkce. V současné době jsme svědky rozsáhlé orientace zejména EU na tzv. ekologický koncept, který akceptují a z kterého profitují především země s vyšším podílem zemědělské půdy horší bonity (země s kvalitní půdou a vysokou intenzitou uplatňují spíše důsledný monitoring ekologické zátěže a technologii užití intezifikačních stupňů tuto zátěž snižující). Lze při tom konstatovat, že přes uváděné ekologické argumenty je hlavním cílem především snížení nadprodukce. Na druhé straně však musíme vzít v úvahu technicko-biologický progres at již v podobě razantního nástupu geneticky modifikovaných plodin, či rostoucích uplatnění zv. morforegulatorů (jejich uplatnění umožňuje až 50% snížení současné dávky N a úsporu cca 750 Kč/ha např. u obilovin), což umožňuje vedle snížení ekologické zátěže i významnou úsporu nákladu, aniž by se snížil výnosový potenciál u řady plodin. V rámci již zmíněných uvažovaných systémů podpor pro oblasti s méně příznivými podmínkami je snaha po kvantifikaci těchto podpor často založená na relacích sníženého ekonomického efektu odvozeného z produkční funkce, tzn. že případná adekvátní podpora tuto funkci opět rozvine. Do určité míry nekonceptně a často izolovaně jsou také kvantifikovány některé produkční parametry, které by měly být uplatněny jako produkční limity. Příkladem může být limit 1 VDJ/ha pro LFA, přestože současný průměr na 1 ha zemědělské půdy činí cca 0,7 VDJ a k zajištění poptávky po živočišných produktech v ČR bude třeba cca 2,8 mil. VDJ, na kterých se cca 1,6–1,8 VDJ podílí skot. Problematickým limitem bylo i omezení ceny půdy až do 5 Kč/m² (což představuje více než 50 % veškeré zemědělské půdy) pro rozvoj chovu skotu s masnou užitkovostí, přestože tento program může být s ohledem na poptávku realizován na ploše cca do 400 tis. ha. Jsme rovněž svědky úvah o programové alokaci skotu s mléčnou užitkovostí do LFA, což znamená nejen obrovskou realokaci investic, ale i otázku struktury plodin v intenzivních oblastech znamenající 65 i více procent zakoupení obilovin.

VNĚJŠÍ TRŽNÍ ASPEKTY A KONKURENCESCHOPNOST SOUVISEJÍCÍ S ROZVOJEM ZEMĚDĚLSTVÍ ČR

Celá strategie rozvoje zemědělství ČR, kde dominující úlohu má požadavek směřující k rovnováze potravinového trhu, se týká s ohledem na již zmíněné předpoklady nereálných exportních ambicí nejen vnitřního trhu ČR, ale má zásadní souvislosti s trhem evropským resp. při liberalizačních tendencích prosazovaných WTO i světovým. To se především týká dalšího dialogu EU s největším účastníkem světového agrárního trhu, kterými jsou USA. Prosazovaný ekologický koncept EU vedoucí k eliminaci nadprodukce je spojený se značnou podporou důchodů zemědělských podniků, může být sice uplatněn v rámci trhu EU (z vyhodnocení vlivu vstupu Rakouska do EU na jeho zemědělství vyplývají při rozsáhlém využití programů ekologizace a extenzifikace velice tvrdé dopady, zejména na farmy z intenzivních oblastí), avšak povede k jeho autarkním rysům, které by znamenaly i jeho uzavření prostřednictvím celních bariér. Dohody související se závěry Uruquayského kola GATT však obsahují závazek postupného snižování celních bariér. (Je také skutečností, že ze strany USA byly při uzavření pravidel platných do roku 1999 akceptovány plošné platby realizované v EU.) V rámci jednání o další liberalizaci obchodu po roce 1999 lze velice reálně počítat s tendencemi dalšího odstraňování překážek v oblasti obchodu včetně plošných podpor, jejichž odmítnutí a následný možný střet zejména mezi USA a EU v oblasti světového agrárního obchodu nemůže EU vyhrát. Může se zdát, že tento časový horizont je sice vzdálený, avšak již dnes se zakládá strategie pro toto období a země SVE mají větší šanci se této vizi přizpůsobit než stávající země EU.

ZÁVĚRY

Jaké závěry je možno formulovat pro agrární politiku ČR, zejména z hlediska rozsahu využití zemědělského půdního fondu a alokaci zemědělské výroby:

Kontaktní adresa:

Ing. Jaroslav Vigner, CSc., Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Mánesova 75, 120 58 Praha 2, Česká republika, tel.: 02/22 00 01 11

- 1) Bezsporu je nutno vycházet ze zjednodušené podobě z předpokladu existence uplatnění intenzivního zemědělství na cca 2,5 mil. ha orné půdy jako relativně konkurenceschopného produkčního jádra. Z ekologického hlediska mohou být v těchto oblastech uplatněny limity eliminující vysokou ekologickou zátěž. Případné negativní externality by pak měly být uhrazeny v rámci trhu se zemědělskými produkty.
- 2) Na zbývající ploše zemědělské půdy, která je charakterizována méně příznivými podmínkami, silně potlačit produkční funkci, tj. výrobu zemědělských produktů. Vzhledem k tomu, že v rámci této plochy se v současné době nachází i 0,5 mil. ha orné půdy, kde nelze při nízké intenzitě předpokládat efektivní zemědělskou výrobu³, pak musíme buď tuto půdu zatravnit⁴ a nebo při celoplošném ponechání zemědělské výroby resp. určitě ekonomicky nezbytné intenzitě počítat s poměrně rozsáhlým uplatněním set aside v rámci celého rozsahu zemědělské výroby, tj. včetně intenzivních oblastí. Pro oblasti s nepříznivými podmínkami připravit konkrétní programy založené na produkci veřejných statků, které budou součástí programu celkového sociálně ekonomického rozvoje regionů indetifikovaných v rámci LFA. Případně uplatnit programy s ingerencí státu, obsahující výrobu zemědělských produktů (příkladem je zde chov masného skotu), které však budou podmíněny produkčními limity vycházejícími s dlouhodobější koncepcí sledující především rovnováhu potravinového trhu. Zejména tyto programy by měly být signálem pro intenzivní zemědělské oblasti resp. podnikatelské rozhodnutí. Významnou úlohu by měl sehrát již dnes uplatňovaný program údržby krajiny s požadavkem využití biomasy mimo zemědělskou produkci. Do takto udržované zemědělské půdy by mohla patřit i dlouhodobě konzervovaná, ale pravděpodobně ve vzdálenějším horizontu potenciálně produkční půda.

Došlo 18. 12. 1997

3 Technologie pěstování plodin na orné půdě vyžaduje prakticky ve všech případech poměrně vysoký podíl nákladů na základní agrotechnické operace, které lze snížit na úrovni jednotlivých nákladů jen při zvyšování výnosů.

4 V ČR bylo v průběhu 70 let více než 800 tis. ha zemědělské půdy, z níž podstatná část patřila k půdě lepší bonity. Vzhledem k tomu, že se prakticky nezměnil stupeň zornění, byla orná půda rozšířena do oblastí s méně příznivými podmínkami, což má za následek řadu negativních jevů (eroze, snížení produkční schopnosti zemědělského půdního fondu apod.).

ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÝCH A POTRAVINÁŘSKÝCH INFORMACÍ

Ústřední zemědělská a lesnická knihovna (ÚZLK)

Slezská 7, 120 56 Praha 2, tel.: 02/24 25 79 39, fax: 02/24 25 39 38

Máte zájem o pravidelné sledování nejčerstvějších informací ze zahraničních odborných časopisů?

Tento požadavek Vám rádi splníme, objednáte-li si naši informační reprografickou službu „Obsahy zahraničních časopisů a články“ typu „Current Contents“.

Vyberete-li si z každoročně aktualizovaného **Seznamu časopisů objednaných do fondu ÚZLK** sledování nejzajímavějších časopisů z Vašeho oboru, zašleme Vám nejprve kopie obsahů nejčerstvějších čísel časopisů a na základě výběru kopie požadovaných článků.

Chtěli bychom Vás také upozornit na další reprografickou službu ÚZLK, a to na poskytování kopií článků z knih a časopisů, které jsou ve fondu ÚZLK. Požadavky na tyto kopie můžete uplatňovat v průběhu celého roku na formulářích „Objednávka reprografické práce“, které si můžete objednat v Technickém ústředí knihoven, Solniční 12, 601 74 Brno, pod katalog. č. TÚK 138-0.

Veškeré další informace a objednávky na reprografické služby včetně Vašich připomínek Vám poskytneme na adrese:

Ústřední zemědělská a lesnická knihovna – ÚZPI

Odd. reproslužeb

Slezská 7, 120 56 Praha 2

Poštovní schránka 39

Telefonické dotazy: 02/24 25 79 39, linka 329, 421 nebo 306

VPLYV POĽNOHOSPODÁRSKEJ A REGIONÁLNEJ POLITIKY NA VYUŽITIE PÔDNEHO FONDU V SR¹

INFLUENCE OF AGRICULTURAL AND REGIONAL POLICY ON LAND FUND USE IN THE SLOVAK REPUBLIC

V. Ižáková

Economic Research Institute for Agriculture and Food Industry, Bratislava, Slovak Republic

ABSTRAKT: Tento príspevok sa zaoberá vzťahom medzi štátnou poľnohospodárskou politikou a využitím poľnohospodárskej pôdy, resp. ornej pôdy. Trvanie pozorovaní je obdobím poľnohospodárskej reformy v rokoch 1990–1996, s rozložením na obdobie prvej reformy od roku 1990 a druhej poľnohospodárskej reformy od roku 1997. Výsledky analýzy sú poznatkom, že využívanie pôdneho fondu a štruktúra osiatych plôch sa rozvinuli pod vplyvom vývoja cien a dopytu na domácom trhu. Vplyv dotačnej politiky na tento rozvoj bol však len okrajový.

poľnohospodárstvo, poľnohospodárska politika, štrukturálna úprava, produkcia poľnohospodárskych plodín, pôdny fond

ABSTRACT: This contribution includes relation between state agricultural policy and agricultural land, resp. arable land use. Time period of investigation is the period of land reform in the years 1990–96, with distribution on the period of the first reform from 1990 and of the second agrarian reform from the year 1997. The analysis results in the notion, that land fund use and the structure of sown areas development were influenced mainly by price development and demand on the domestic market. Impacts of support policy on this development were only marginal.

agriculture, agricultural policy, structural adjustment, crop production, land fund

ÚVOD

V priebehu reformného obdobia rokov 1990–1996 došlo k rozsiahlym zmenám v agrárnej politike SR. Najprv to boli zmeny v rámci celkovej hospodárskej politiky ešte v spoločnej Československej republike, ktoré priniesli závažné zásahy do cien v potravinovej vertikále, ale aj odbúranie vysokých subvencií do poľnohospodárstva. Po osamostatnení Slovenska sa prijala v roku 1993 nová agrárna politika, cieľom ktorej bolo korigovať niektoré negatívne dopady z predchádzajúcej reformy, ale hlavne zastaviť úpadok poľnohospodárstva. Liberalizácia cien v potravinovej vertikále s výnimkou mlieka (pevná nákupná cena) pokračovala a podobne objem štátnej podpory do poľnohospodárstva sa podstatne nezmenil. Súčasne s prijatím agrárnej politiky sa predpokladalo, že dôjde k určitým štrukturálnym zmenám v poľnohospodárstve, to znamená vo využívaní pôdneho fondu i v počtoch a štruktúre chovaných hospodárskych zvierat.

METODICKÝ POSTUP

Cieľom práce bolo zistiť, ako ovplyvnili prijaté opatrenia agrárnej politiky resp. regionálnej politiky využívanie

pôdneho fondu v SR, konkrétne to znamená, k akým zmenám vo využití pôdy došlo.

Metodickým postupom bola analýza vývoja trendov prostredníctvom indexov rastu.

VLASTNÁ PRÁCA A DISKUSIA

Agrárna politika Slovenska si stanovila za cieľ v oblasti priestorovej predovšetkým udržanie poľnohospodárskej výroby aj v horších výrobných podmienkach. Tomuto účelu slúžia tzv. systémové subvencie, poskytované na 1 ha p.p. v závislosti od ceny pôdy. Najvyššia sadzba takto poskytovaných subvencií predstavuje 3 400 Sk/ha p.p. a ich celková suma sa pohybuje ročne vo výške od 3,3 do 3,6 mld. Sk, čo je 46–51 % z celkovej subvenčnej podpory. V prijatej agrárnej politike z roku 1993 sa deklarovala podpora mimoprodukčných funkcií poľnohospodárstva a súčasne sa subvencujú presuny ornej pôdy do trvalých trávnych porastov. Očakávalo sa teda, že dôjde k zmene štruktúry využitia pôdneho fondu v tom smere, že sa zvýši výmera krmovín na ornej pôde a trvalých trávnych porastov v horších prírodných oblastiach.

Analýza vývoja výmer poľnohospodárskeho pôdneho fondu za roky 1990 až 1996 ukázala, že tento pred-

1 Príspevok prednesený na seminári VÚZE Praha „Pôdní fond ČR a směry jeho využití“. Špindlerův Mlýn, 13–17. 10. 1997.

poklad sa nespĺnil, teda subvencie nemali podstatný vplyv na zmeny v štruktúre poľnohospodárskeho pôdneho fondu (PPF) a táto sa výrazne nezmenila.

Pokračoval pozvoľný úbytok PPF, ako aj pokles podielu zornenia zo 61,6 % na 60,4 %. Za uvedené obdobie ubudlo celkom 4 tis. ha poľnohospodárskej pôdy, čo predstavuje 0,16 % zo súčasnej výmery poľnohospodárskych pôd SR. Oveľa výraznejší úbytok bol zaznamenaný v kategórii orná pôda, kde došlo k úbytku 33 tis. ha, t.j. 2,2 % zo súčasnej výmery ornej pôdy. K úbytku ornej pôdy došlo najmä jej preradením do TTP. Išlo o pôdy, u ktorých sa dlhodobé intenzívne využívanie

prejavilo procesom degradácie a ich negatívnym vplyvom na životné prostredie. Najvýraznejší pokles ornej pôdy nastal v období rokov 1990–1993, kedy došlo k úbytku 27 694 ha, a to najmä preradením do TTP. Ostatné kultúry (chmeľnice, vinice a ovocné sady) predstavujú nepatrný podiel z poľnohospodárskej pôdy (2,0 %) a ich výmera vykazuje vyrovnaný trend s miernym poklesom v rokoch 1990–1993. Treba však poznamenať, že veková skladba viníc aj ovocných sádov je dosť nepriaznivá. Len 84,3 % viníc je rodiacich, pričom 41,6 % z nich je vo veku nad 20 rokov. Podobne je to aj pri ovocných sadoch, kde je iba 36,5 % rodiacich sádov (tab. I).

I. Vývoj výmery poľnohospodárskeho pôdneho fondu v tis. ha – Development of the agricultural land fund area in the hectares

	1990		1993		1995		1996	
	absol. ¹	%	absol.	%	absol.	%	absol.	%
Poľnohospodárska pôda ²	2 448	100,00	2 446	100,00	2 446	100,00	2 444	100,00
orná pôda ³	1 509	61,64	1 483	60,63	1 479	60,47	1 476	60,39
chmeľnice ⁴	2	0,08	1	0,04	1	0,04	1	0,04
vinice ⁵	31	1,27	30	1,23	29	1,18	29	1,19
záhrady ⁶	78	3,19	78	3,19	78	3,19	78	3,19
ovocné sady ⁷	20	0,82	19	0,78	19	0,78	19	0,78
TTP ⁸	808	33,00	835	34,13	840	34,34	841	34,41

Prameň – source: Úrad geodézie, kartografie a katastra

¹absolutely, ²agricultural land, ³arable land, ⁴hops gardens, ⁵vineyards, ⁶gardens, ⁷orchards, ⁸permanent grasslands

II. Vývoj zberových plôch a produkcie v RV za oblasti SR so systémovými subvenciami – Development of crop areas and plant production in the regions of SR with system subsidies

Poľnohospodárske plodiny ¹	1990			1993			1996		
	zberová plocha v ha ²	podiel z výmery OP v % ³	produkcia v tis. ha ⁴	zberová plocha v ha	podiel z výmery OP v %	produkcia v tis. ha	zberová plocha v ha	podiel z výmery OP v %	produkcia v tis. ha
Pšenica ozimná ⁵	107 312	25,23	494	84 524	23,88	326	86 354	25,28	302
Pšenica jarná ⁶	1 250	0,29	5	1 291	0,36	4	1 330	0,39	4
Raž ozimná a jarná ⁷	12 745	3,00	63	8 121	2,29	26	6 491	1,90	17
Jačmeň ozimný ⁸	47 442	11,16	215	55 566	15,70	189	46 616	13,65	125
Jačmeň jarný ⁹	32 915	7,74	128	14 317	4,04	45	16 067	4,70	40
Ovos ¹⁰	6 924	1,63	25	6 154	1,74	16	9 505	2,78	21
Hustosiate obilniny spolu ¹¹	212 434	49,95	947	173 499	49,01	618	171 839	50,31	525
Kukurica na zrnó ¹²	2 797	0,66	8	2 710	0,77	6	1 809	0,53	7
Obilniny celkom ¹³	215 231	50,61	954	176 209	49,78	625	173 648	50,84	532
Strukoviny spolu ¹⁴	4 640	1,09	10	4 636	1,31	8	3 557	1,04	6
Olejníny spolu ¹⁵	16 752	3,94	40	19 285	5,45	29	23 283	6,82	36
Zemiaky spolu ¹⁶	30 780	7,24	447	15 604	4,41	300	12 718	3,72	249
Cukrová repa technická ¹⁷	2 715	0,64	87	1 867	0,53	60	1 963	0,57	74
Kukurica na siláž ¹⁸	58 478	13,75	1 439	47 102	13,31	1 227	41 100	12,03	950
VRK ¹⁹	57 152	13,44	492	56 747	16,03	317	54 755	16,03	292
Krmoviny spolu ²⁰	142 450	33,49	2 583	128 234	36,22	1 961	118 773	34,77	1 600

Prameň – source: Poľ 6-01, CD MP SR, VÚEPP Bratislava

¹agricultural crops, ²crop area in hectares, ³share in arable land area in %, ⁴production in the ha, ⁵winter wheat, ⁶spring wheat, ⁷winter and spring rye, ⁸winter barley, ⁹spring barley, ¹⁰oats, ¹¹closely-sown grains together, ¹²grain maize, ¹³grains together, ¹⁴legumes together, ¹⁵oil plants together, ¹⁶potatoes together, ¹⁷sugar beet, ¹⁸silage maize, ¹⁹perennial fodder plants, ²⁰fodder plants together

III. Vývoj zberových plôch a produkcie v RV za oblasti SR bez systémových subvencií – Development of crop areas and plant production in the regions of SR without system subsidies

Poľnohospodárske plodiny ¹	1990			1993			1996	
	zberová plocha v ha ²	podiel z výmery OP v % ³	produkcia v tis. ha ⁴	zberová plocha v ha	podiel z výmery OP v %	produkcia v tis. ha	zberová plocha v ha	podiel z výmery OP v %
Pšenica ozimná ⁵	296 890	29,54	1 530	252 402	29,03	979	258 110	30,70
Pšenica jarná ⁶	1 361	0,14	5	4 877	0,56	16	2 989	0,36
Raž ozimná a jarná ⁷	10 162	1,01	58	7 183	0,83	26	8 904	1,06
Jačmeň ozimný ⁸	97 736	9,73	486	125 518	14,44	414	107 794	12,82
Jačmeň jarný ⁹	12 373	1,23	46	6 190	0,71	17	9 316	1,11
Ovos ¹⁰	5 159	0,51	19	3 862	0,44	10	4 676	0,56
Hustosiate obiloviny spolu ¹¹	426 248	42,41	2 155	403 115	46,36	1 470	395 633	47,05
Kukurica na zrno ¹²	88 642	8,82	318	109 484	12,59	517	89 693	10,67
Obiloviny celkom ¹³	514 890	51,23	2 473	512 599	58,95	1 987	485 326	57,72
Strukoviny spolu ¹⁴	37 930	3,77	83	48 879	5,62	92	30 541	3,63
Olejníny spolu ¹⁵	53 811	5,35	100	47 228	5,43	89	96 237	11,45
Zemiaky spolu ¹⁶	4 422	0,44	58	2 658	0,31	34	2 458	0,29
Cukrová repa technická ¹⁷	48 192	4,80	1 482	26 976	3,10	940	33 396	3,97
Kukurica na siláž ¹⁸	168 380	16,75	3 536	105 048	12,08	2 668	84 829	10,09
VRK ¹⁹	121 363	12,08	979	94 443	10,86	636	71 844	8,54
Krmoviny spolu ²⁰	310 338	30,88	4 942	215 502	24,78	3 550	170 520	20,28

Prameň – source: Poľ 6-01, CD MP SR, VÚEPP Bratislava

¹⁻²⁰ see tab. II

IV. Vývoj vnútropodnikovej a finálnej spotreby RV – Development of intermediate enterprise consumption and final plant production

	1995/1994	1996/1994	1996/1995
Index vývoja vnútropodnikovej spotreby RV ¹	102,2	116,4	113,9
osivá ²	105,8	126,9	119,9
krmivá ³	102,1	116,1	113,7
Index vývoja finálnej RV ⁴	93,9	96,9	103,2

¹development index of intermediate enterprise consumption in plant production, ²seeds, ³fodder, ⁴development index of final plant production

V ďalšom vývoji výmer sa očakáva pokračujúca tendencia úbytku poľnohospodárskej pôdy najmä v súvislosti s výstavbou diaľnic. Koncepcia výstavby diaľnic s výhľadom do roku 2005 predpokladá trvalý záber poľnohospodárskej pôdy cca 2 400 ha, čo predstavuje v priemere ročný úbytok 270 ha poľnohospodárskej pôdy.

Ak skúame trendy vývoja štruktúry osevu ornej pôdy, ktoré mohli byť ovplyvnené štátnou subvenčnou politikou, a to cez systémové subvencie v horších prírodných podmienkach, ale aj subvenciami do vstupov v rastlinnej výrobe, ktoré napríklad v roku 1996 predstavovali 1,2 mld. Sk, dôjde k týmto poznatkom:

– V lepších prírodných oblastiach, kde sa hospodári bez systémových subvencií na pôdu, došlo k zvýšeniu podielu zberových plôch obilnín, a to hustosiatych o necelých 5 %, kukurice o necelých 2 %. Súčasne sa podstatne, t.j. viac dvojnásobne, zvýšila výmera olejní (tab. II). Rozšírenie zberových plôch u olejní a obilnín bolo najmä na úkor krmovín, kde sa znížila výmera o 10 % a okopanín.

– V horších prírodných podmienkach sa tiež zvýšil podiel obilnín na ornej pôde, a to o 6,5 bodov a olejní o 6 %. Tieto zmeny v štruktúre využitia ornej pôdy v prospech obilnín a olejní boli na úkor zemiakov, cukrovej repy a krmovín (tab. III).

Z uvedeného vyplýva, že zmeny v horších prírodných podmienkach boli nežiaduce, pretože zhoršujú krmovinovú základňu pre monogastrov.

Zmeny vo využití pôdneho fondu v SR sa udiali nie na podklade subvenčnej politiky, ale na podklade dosahovaných predajných cien prvovýrobcov. Najpriaznivejší cenový vývoj od roku 1990 zaznamenali obilniny a olejníny, ktoré dosiahli rast nákupných cien o 58–69 %, kým napríklad zemiaky konzumné iba o 33,6 %. V podmienkach, keď sú subvenované vstupy do rastlinnej výroby zhruba na úrovni 30–40 % z ich ceny, sa dosahuje u týchto produktov rastlinnej výroby aj veľmi dobrá rentabilita výroby (od 14 do 34 %). Uvedený vývoj bol do značnej miery ovplyvnený aj stabilizovaným a dobrým odbytom uvedených produktov na domácom a za-

hraničnom trhu. Znižovanie výmery krmovín je spojené aj s neustále klesajúcimi stavmi hovädzieho dobytku, a to napriek stabilnej pevnej cene mlieka a prémie za kvalitu mlieka a dojivosť.

Dôkazom toho, že na vývoji štruktúry využitia pôdneho fondu najväčší vplyv má odbyt produktov a ich cena, je aj skutočnosť, že tým v roku 1995, kedy sa dosiahol index použiteľnej poľnohospodárskej rastlinnej výroby na úrovni 98,8 % (oproti roku 1994), bol ešte pokles hrubej rastlinnej výroby (HRV), no v roku 1996 pri indexe rastu použiteľnej HRV 107,8 (voči roku 1994) už rástla aj HRP.

Tento vývoj korešponduje aj s vývojom vnútropodnikovej spotreby výrobkov vyrobených v RV, ako aj s ich odbytom mimo rezortu poľnohospodárstva (tab. IV).

ZÁVER

Slovenské podnikateľské subjekty v poľnohospodárskej výrobe sa v priebehu reformného obdobia rokov

1990–1996 správali, pokiaľ ide o využitie pôdneho fondu a štruktúru rastlinnej výroby, skôr podľa situácie v odbyte a úrovni nákupných cien ako pod vplyvom subvenčnej politiky štátu. V rastlinnej výrobe sa súčasne v rokoch 1994–1996 znížil podiel vlastnej spotreby na konečnej produkcii RV zo 16 % na 9,5 % a zvýšil sa podiel predajov na domácom trhu zo 73,5 % na 92,5 %. Tento vývoj bol sprevádzaný znížením podielu exportu na konečnej produkcii rastlinnej výroby, čo možno hodnotiť negatívne, hoci do úvahy treba brať aj skutočnosť, že ide o roky so zlou úrodou obilnín.

LITERATÚRA

VAROŠČÁK, J.: Zostavovanie súhrnného poľnohospodárskeho účtu SR a analýza vybraných problémov agrárnej politiky. [Predbežný realizačný výstup] VÚEPP Bratislava, 1997, 33 s. Správa o poľnohospodárstve v Slovenskej republike. VÚEPP Bratislava, 1997, 145 s.

Kontaktná adresa:

Doc. Ing. Viera Ižáková, CSc., Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava, Slovenská republika, tel. Bratislava, tel. 07/521 74 28

REGIONÁLNÍ ASPEKTY VYUŽITÍ ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY Z POHLEDU KRITÉRIÍ EU¹

REGIONAL ASPECTS OF THE AGRICULTURAL LAND USE FROM THE EU CRITERIA POINT OF VIEW

M. Hrabánková, V. Trnková

Research Institute of Agricultural Economics, Prague, Czech Republic

ABSTRAKT: Rozdíly mezi regiony mohou být hodnoceny prostředky a kritérii korespondujícími s těmi, jež jsou používány v Evropské unii (EU). EU diferencuje jednotlivé oblasti v souladu s cíli Společné zemědělské politiky a následné kvantifikace podpory pro oblasti s horšími přírodními podmínkami, sociálními problémy, nízkým ekonomickým potenciálem a podobně. Při výběru kritérií pro vymezení znevýhodněných zemědělských regionů v ČR se postupovalo od metodiky pro stanovení hospodářsky problémových oblastí obecně k důrazu na specifika zemědělství vzhledem k jeho produkčním a mimoprodukčním funkcím. Rozdílná míra adaptability vzhledem k novým tržním podmínkám se stává v regionech zřejmou, a je proto nezbytné tyto problémové regiony identifikovat a průběžně hodnotit jejich potenciál ve vztahu k nezbytným strukturálním a sociálním změnám.

hodnocení oblastí, region, kritéria, Evropská unie, diferenciace, Společná zemědělská politika (SZP), problémové zemědělské regiony, Česká republika

ABSTRACT: Differences among regions can be evaluated through the means and criteria corresponding to those of the European Union (EU). The EU differentiates the areas according to the objectives of the Common Agricultural Policy in order to quantify the support for the areas with less favored natural conditions, social problems, low economic potential, and the like. In selecting the criteria for determination of the less favored agricultural regions in CR, the proceedings went from utilizing the methods for selection of the economically problem areas in common, with the emphasis on the specifics of agriculture from the standpoint of its production and non-production functions. The different extent of the adaptability to new market conditions becomes evident in regions, and therefore it is necessary to identify these problem regions and to evaluate their potential towards the necessary structural and social changes continually.

area evaluation, criteria, European Union, differentiation, Common Agricultural Policy (CAP), less favored agricultural regions, Czech Republic (CR)

ÚVOD

EU klade důraz na hospodářsky vyvážený rozvoj jednotlivých regionů. Evropská regionální politika vychází ze zkušeností jednotlivých států při řešení nepříznivých důsledků prostorové dělby práce v tržním hospodářství a předpokládá vytvoření vyvážené územní struktury v evropském prostoru. Přispívá ke zmiřování regionálních rozdílů, vyrovnávání výchozích konkurenčních podmínek, a tím k utváření příznivějšího sociálně politického klimatu a zpomaluje proces devastace území s nepříznivými podmínkami.

KRITÉRIA EU – NÁSTROJ PRO HODNOCENÍ ÚZEMÍ

Z dosavadních zkušeností vyplývá, že příprava na vstup ČR do EU si vyžádá regionálně diferencovanou

strukturální politiku kompatibilní s přístupy EU. Jde tedy o nastartování oboustranného procesu přizpůsobení. Z tohoto důvodu je nezbytné akceptovat kritéria, která jsou EU předepsána pro území, v jehož prospěch lze čerpat prostředky ze zdrojů určených na strukturální politiku EU. Vstup do EU přináší jednotnou systematizaci podporovaných oblastí pro všechny hospodářské sektory a specificky pro regionální podporu zemědělství.

Kritéria EU mají několik účelů, z nichž mezi zásadní patří:

- vymezení území na cílové oblasti podle stavu rozvoje a infrastruktury méně rozvinutých oblastí (Cíl 1), míry útlumu průmyslu (Cíl 2), vývoje dlouhodobé nezaměstnanosti a vytvoření pracovních míst pro mladé lidi (Cíl 3 a 4), podle postupu strukturálních změn v zemědělské výrobě a stavu rozvoje venkovských oblastí (Cíl 5a, 5b) a vývoje oblastí s extrémně nízkou hustotou obyvatelstva (Cíl 6);

1 Příspěvek přednesený na semináři VÚZE Praha „Půdní fond ČR a směry jeho využití“. Špindlerův Mlýn, 13–17. října 1997.

I. Okresy, které splňují 2 ze 3 kritérií pro zařazení k cíli 5b – Districts fulfilling 2 of 3 criteria for including under the goal 5b

Okres ¹	Počet obyvatel okresu celkem ²	Počet venkovských obyvatel ³	Výměra území v ha ⁴	Výměra zeměd. půdy v ha ⁵	Podíl zemědělců na ekonomicky aktivních celkem v % ⁶	Hustota obyvatel na 1 km ²⁽⁷⁾	Index Ø mzdy zemědělců/zaměstnanci v NH ⁸
Benešov	86 893	36 583	144 351	91 194	11,78	60	82,42
Rakovník	54 073	31 787	93 027	48 818	12,46	58	80,26
Český Krumlov	58 618	20 023	161 500	57 597	11,79	36	91,13
Jindřichův Hradec	93 941	30 896	194 381	92 186	12,77	48	82,09
Pelhřimov	73 964	30 600	128 975	79 258	14,74	57	83,04
Písek	70 850	26 407	113 803	63 937	12,67	62	88,79
Prachatice	51 524	24 486	137 483	49 811	11,42	37	82,48
Domažlice	58 406	29 570	114 015	61 912	17,04	51	83,61
Klatovy	89 038	41 014	193 954	89 830	12,88	46	86,00
Plzeň-jih	67 307	30 742	107 987	65 275	18,62	62	84,12
Plzeň-sever	72 393	37 925	132 307	67 909	15,29	55	85,54
Rokycany	45 855	18 921	57 500	27 222	11,64	80	77,45
Tachov	51 162	20 884	137 866	66 974	13,08	37	84,36
Havlíčkův Brod	95 902	37 866	126 487	79 901	20,45	76	78,26
Vyškov	86 556	40 706	88 869	48 743	12,50	97	78,32
Žďár n. Sázavou	126 048	65 107	167 172	94 217	11,61	75	77,50
Bruntál	110 715	32 879	174 511	80 442	7,16	63	79,96
Celkem ⁹	1 293 245	556 396	2 274 188	1 165 226	6,12 ^c	131 ^c	84,28 ^d

Pramen – source:

Okresy ČR v roce 1995; ČSÚ Praha, listopad 1996 (vlastní propočty) – Districts of CR in 1995, Czech Bureau of Statistics (ČSÚ) Praha, November 1995 (own computations)

Zaměstnanost v civilním sektoru národního hospodářství podle okresů a krajů za rok 1995, ČSÚ říjen 1996 (vlastní propočty) – Employment in the civil sector of national economy according to districts and counties in 1995, ČSÚ Praha, October 1996 (own computations)

Pozn. – note: venkovské obyvatelstvo = obyvatelstvo žijící v obcích do 2 000 obyvatel – rural population = population living in dwellings under 2 000 inhabitants

^a zahrnuje pracovníky v zemědělství, lesnictví a rybářství – including persons employed in agriculture, forestry and fishing

^b porovnávány jsou průměrné mzdy zaměstnanců zemědělských podniků a zaměstnanců v civilním sektoru NH – average income of persons employed in agriculture/average income of civil persons employed in national economy

^c průměr za ČR – average CR

^d NH = 100, průměr za ČR – national economy = 100, CR average

¹ district, ² population of district in total, ³ rural population, ⁴ area in hectares, ⁵ area of agricultural land in hectares, ⁶ share of farmers in the total economically active population in %, ⁷ population density per 1 square kilometer, ⁸ index of average income in agriculture/average income in national economy, ⁹ total

- vymezení oblastí s horšími přírodními, demografickými a sociálně-ekonomickými podmínkami, tj. oblastí horských, znevýhodněných, ohrožených vysídlením a tzv. malých oblastí se specifickými přírodními problémy;
- porovnání regionů (resp. okresů) mezi sebou za účelem zjištění stavu jejich regionálního rozvoje daného jeho sociálně ekonomickým potenciálem, strukturou osídlení, stavem infrastruktury, migrací obyvatel, mírou nezaměstnanosti apod.;
- vymezení zemědělsky problémových regionů v ČR a to s využitím metod a kritérií použitých pro výběr obecně hospodářsky problémových oblastí s důrazem na specifika zemědělství z hlediska jejich produkčních a mimoprodukčních funkcí. Při výběru problémových

regionů je třeba využít větší okruh faktorů, které v širších souvislostech indikují problémovost území s důrazem na komplexní analýzu přírodních, ekonomických a sociálních podmínek regionu;

- porovnání regionů ČR ve srovnání s ostatními členskými státy EU, resp. se státy, které aspirují na vstup do EU.

Všechny tyto analýzy území prostřednictvím kritérií přírodních, demografických, sociálních a ekonomických sledují v zásadě stejný účel, a to posoudit, která území splňují podmínky pro poskytování různých typů podpor, v případě podpor regionálních a strukturálních opatření. Jde o čerpání z tzv. strukturálních fondů EU, zejména z fondu regionálního (ERF²), sociálního (ESF³) a kohezního (ECF⁴).

² European Regional Development Fund – Evropský regionální rozvojový fond

³ European Social Fund – Evropský sociální fond

Účelem tohoto příspěvku není zabývat se podrobně jednotlivými kritérii, ale vysvětlit smysl, proč se na území ČR musíme podívat ze zorných úhlů vymezených kritérii harmonizovanými s EU. Pro přípravu vstupu do EU je zapotřebí zajistit zejména:

- konfrontaci požadavků, na základě splněných kritérií, s možnostmi státního rozpočtu, resp. té části, která by na principu doplňkovosti neboli adicionality byla k dispozici jako finanční účast ČR k podporám ze strukturálních fondů EU;
- výběr projektů odpovídajících svým zaměřením cílům EU;
- průběžné monitorování regionálních problémů daných jak rozdílnými přírodními, tak sociálně ekonomickými podmínkami.

HODNOCENÍ VENKOVSKÝCH OBLASTÍ

V této souvislosti nás zajímá především využití kritérii k hodnocení venkovských oblastí, u kterých je rozhodující podíl pracovníků v zemědělství na ekonomicky aktivním obyvatelstvu, úroveň příjmů ze zemědělské činnosti ve srovnání s průměrným příjmem v NH je nižší (jde tedy o oblasti s nízkými agrárními příjmy), nízká hustota obyvatel a jejich migrace směřující k opouštění těchto oblastí.

EU se zejména v posledních letech snaží posílit pozitivní hospodářský vývoj v hospodářsky slabých regio-

nech se specifickými hospodářskými problémy, např. podíl výdajů společenství EU na dotace strukturálních fondů se z 21 % v roce 1990 zvýšil na 31,6 % v roce 1996.

Pracovní skupina pro přípravu vstupu ČR do EU „Strukturální opatření – regionální politika a politika rozvoje venkova“ provedla předběžné vyhodnocení stavu regionů ČR dle kritérií stanovených nařízením Rady (BHS) č. 2081/93 z 20. 7. 1993 pro Cíl 5b, který se týká vlivu zemědělství na strukturální přizpůsobení venkovského prostoru a to:

- hustoty obyvatel na km²,
- podílu pracovníků v zemědělství na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel,
- rozdílu mezi výší příjmů dosahovaných v zemědělství ve srovnání s průměrnými příjmy za celé národní hospodářství.

U posledních dvou kritérií byla kromě absolutního rozdílu od průměru propočtena směrodatná odchylka.

Tab. I udává přehled okresů, které splňují alespoň dvě z předepsaných podmínek nařízení č. 2081/93.

Vzhledem k tomu, že některé okresy spočtenými hodnotami zůstávají těsně za hranicí požadovaných limitů, ale z hlediska zemědělství patří mezi regiony s horšími přírodními podmínkami, horším stavem životního prostředí apod., jsou uvedeny jako potenciální příjemci podpor z programů zařazených pod cíl 5b. Jejich přehled uvádí tab. II.

II. Okresy, které splňují 1 kritérium ze 3 a u dalších se limitu velmi přibližují – Districts fulfilling 1 criterion from 3 and closely approximating the others

Okres ¹	Počet obyvatel okresu celkem ²	Počet venkovských obyvatel ³	Výměra území v ha ⁴	Výměra zeměd. půdy v ha ⁵	Podíl zemědělců ^a na ekonomicky aktivních celkem v % ⁶	Hustota obyvatel na 1 km ²⁽⁷⁾	Index Ø mzdy zemědělců/zaměstnanců v NH ^{b(8)}
Příbram	107 900	42 864	162 807	70 777	10,81	33	84,88
Karlovy Vary	122 731	24 429	162 799	60 838	5,84	75	75,51
Vsetín	148 464	38 899	114 320	40 752	4,20	130	79,03
Celkem ⁹	379 095	106 192	439 926	172 367	6,12 ^c	131 ^d	84,28 ^e

Pramen, poznámky a vysvětlivky viz tab. I – source, notes and explanations see tab. I

III. Okresy, které splňují pouze 1 kritérium, avšak patří mezi zemědělsky problémové okresy – Districts fulfilling only 1 criterion but included among problem agricultural districts

Okres ¹	Počet obyvatel okresu celkem ²	Počet venkovských obyvatel ³	Výměra území v ha ⁴	Výměra zeměd. půdy v ha ⁵	Podíl zemědělců ^a na ekonomicky aktivních celkem v % ⁶	Hustota obyvatel na 1 km ²⁽⁷⁾	Index Ø mzdy zemědělců/zaměstnanců v NH ^{b(8)}
Cheb	87 691	15 680	93 270	43 920	4,60	94	81,91
Sokolov	94 664	17 138	75 365	20 490	1,65	126	72,95
Děčín	133 802	22 321	90 921	36 340	4,09	147	68,62
Liberec	159 605	23 540	92 485	44 471	4,01	173	88,12
Trutnov	121 965	34 375	114 652	50 432	7,54	106	77,42
Šumperk	165 615	53 035	194 833	78 837	7,71	130	79,03
Celkem ⁹	763 342	166 089	661 526	274 490	6,12 ^c	131 ^d	84,28 ^e

Do třetí skupiny jsou zařazeny ty okresy, které nesplňují sice dvě z předepsaných kritérií cíle 5b, ale svými přírodními podmínkami, vyjádřenými kritérii EU – nadmořskou výškou a svažitostí, patří mezi tzv. horské a znevýhodněné oblasti. Jedná se převážně o horské a podhorské okresy, kterým EU prostřednictvím organizace EUROMONTANA věnuje specifickou pozornost. Jejich přehled uvádí tab. III.

I.	celkový počet obyvatel	1 293 245 = 12,5 % z celkového počtu obyvatel ČR
	venkovské obyvatelstvo	556 396 = 21,6 % z celkového počtu venkovských obyvatel ČR
	rozloha území v ha	2 274 188 = 28,8 % celkové rozlohy ČR
	rozloha z.p. v ha	1 165 226 = 27,2 % celkové z.p. ČR
II.	celkový počet obyvatel	1 672 340 = 16,2 % z celkového počtu obyvatel ČR
	venkovské obyvatelstvo	662 588 = 25,3 % z celkového počtu venkovských obyvatel ČR
	rozloha území v ha	2 714 114 = 34,4 % celkové rozlohy ČR
	rozloha z.p. v ha	1 337 593 = 31,2 % celkové z.p. ČR
III.	celkový počet obyvatel	2 435 682 = 23,6 % z celkového počtu obyvatel ČR
	venkovské obyvatelstvo	828 677 = 31,7 % z celkového počtu venkovských obyvatel ČR
	rozloha území v ha	3 375 640 = 42,8 % celkové rozlohy ČR
	rozloha z.p. v ha	1 612 083 = 37,7 % celkové z.p. ČR

MOŽNÉ VARIANTY VELIKOSTI ÚZEMÍ SPADAJÍCÍHO POD CÍL 5b

Lze konstatovat, že plocha uváděných okresů (varianty 1–3) tvoří celkem 3 375 640 ha, tj. 42,8 % celkové rozlohy ČR s 2 435 682 obyvateli (tj. 23,6 % celkového počtu obyvatel ČR), z toho je zemědělské půdy 1 612 083 ha (tj. 37,7 % celkové zemědělské půdy v ČR) a 828 677 venkovských obyvatel (tj. 31,7 % z celkového počtu ven-

kovského obyvatelstva). Z hlediska resortu zemědělství by tato plocha představovala území spadající pod cíl 5b. Následující ukázka propočtů jednotlivých variant velikosti území a počtu obyvatel zde žijících příslušných k cíli 5b závisí od dalšího zpřesňování kritérií na přesnou identifikaci cílového území 5b, od možností příspěvku ze státního rozpočtu a zároveň od objemu prostředků ve strukturálních fondech v době vstupu ČR do EU.

Pokud by celé území příslušelo k cíli 1, u kterého je kritérium, podle něhož HDP/1 obyvatele musí být nižší než 75 % průměru HDP/1 obyvatele v EU, což ČR splňuje celá, mohou spočítané hodnoty přispět k tvorbě argumentační báze zdůvodňující zařazení území ČR po vstupu do EU k cíli 1.

Došlo 18. 12. 1997

Kontaktní adresa:

Ing. Magdalena Hrabánková, CSc., RNDr. Věra Trnková, CSc., Ministerstvo zemědělství ČR, Těšnov 17, 117 05 Praha 1, Česká republika, tel. 02/2181 2310, 02/2181 2311

VLIV TRHU PŮDY NA VYUŽITÍ PŮDNÍHO FONDU A JEHO OCENĚNÍ^{1, 2}

INFLUENCE OF THE LAND MARKET ON THE LAND FUND USE AND ITS PRICE

J. Němec

Research Institute of Agricultural Economics, Prague, Czech Republic

ABSTRAKT: Příspěvek prezentuje některé výsledky průzkumu trhu půdy, který zahrnoval 23 okresů České republiky. Výsledky průzkumu signalizují, že český trh půdy je stále značně méně rozvinutý než v zemích EU. Převažují zde prodeje a koupe malých pozemků (do 5 ha orné půdy). Lze očekávat, že v budoucnu bude docházet k prodejům větších pozemků (zejména u prodeje státní půdy) na úvěr s dlouhodobými splátkami. V současné době na českém trhu půdy výrazně převažuje nabídka nad poptávkou.

trh půdy, zemědělská politika, cena půdy, zemědělská půda

ABSTRACT: There are presented some results of the land market survey including 23 districts of the Czech Republic. The results give signals that Czech land market is still substantially less developed than that in the EU countries. Sales and purchases of small plots (fields up to 5 ha) are prevailing. It is expected that the larger plots (especially the state land) will be purchased with credits in long-term installments. At present, supply is much higher than demand in Czech land market.

land market, agricultural policy, land price, agricultural land

ÚVOD

Vliv trhu půdy na využití půdního fondu a jeho ocenění je do značné míry závislý na současném stavu českého zemědělství a jeho budoucího vývoje, ať již z hlediska očekávaného rozměru a struktury, tak i z hlediska očekávaného vstupu do zemědělského trhu EU.

Východními předpoklady k rozvoji trhu se zemědělskou půdou po roce 1989 bylo obnovení vlastnických práv k půdě a zemědělskému majetku, zprivatizování majetku státních zemědělských podniků (státních statků, avšak bez privatizace zemědělské půdy ve vlastnictví státu), transformaci bývalých zemědělských družstev na soukromé právnické osoby (zemědělská družstva vlastníků, společnosti s.r.o. a akciové společnosti) a vznik velké skupiny podnikatelských subjektů fyzických osob (samostatně hospodařících rolníků – SHR).

Přes rychlé přizpůsobení zemědělství nastartovaným transformačním procesům se ekonomická pozice zemědělců zhoršila. V důsledku výrazného rozevření cenových nákladů a podstatného snížení dotací do zemědělství došlo k dramatickému propadu hospodářských výsledků zemědělských podniků. Tento proces vyvolal následovně u zemědělských podniků nedostatek vlastních zdrojů (disponibilního kapitálu) pro potřebnou zásadní technickou, technologickou a biologickou modernizaci vý-

roby a pro zvýšení hektarových výnosů a užitkovosti hospodářských zvířat, včetně převodu zemědělské půdy do vlastnictví podnikatelských subjektů, formou nákupu zemědělské půdy. Nabídka zemědělské půdy na trhu s půdou v současnosti převyšuje jeho poptávku.

TRH SE ZEMĚDELSKOU PŮDOU

Trh se zemědělskou půdou v ČR i přes značnou legislativní připravenost se dosud nerozvinul. Jak ukazují výsledky šetření trhu s půdou, které provádí Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky Praha, důvody tohoto stavu jsou následující.

Půdní fond ČR je vlastnický velmi roztržštěn. K 1. 1. 1996 je evidován na 3 798 tis. listů vlastnictví (LV) a je rozdělen do 12 625 tis. pozemkových parcel. Převážnou část zemědělské půdy, tj. více než 3 400 tis. ha, vlastní fyzické osoby, nebo různé typy obchodních společností a sdružení. Více než 800 tis. ha zemědělské půdy je ve vlastnictví státu. Tuto půdu spravuje Pozemkový fond ČR.

Na trhu s půdou je více než 3 miliony subjektů – potenciálních drobných prodejců s průměrnou výměrou pozemku (parcely) 0,44 ha, kteří v převážné většině na svých pozemcích nehopodaří a jeden velký prodejce

1 Příspěvek je zpracován z výsledků řešení grantu NAZV ČR č. EP 0960986611

2 Příspěvek přednesený na semináři VÚZE Praha „Půdní fond ČR a směry jeho využití“, Špindlerův Mlýn, 13–17. října 1997.

(stát), který po dořešení legislativních opatření může nabídnout více než 500 tis. ha zemědělské půdy.

Na druhé straně je relativně malý počet potenciálních kupců, které tvoří více než 24 tis. samostatně hospodařících rolníků (fyzických osob) a přibližně 2,5 tis. právnických osob (zemědělských podniků) s velmi diferencovaným přístupem k potřebě a možnostem nákupu zemědělské půdy. To je dáno touto skutečností, že přes značnou roztržitost vlastnické struktury k půdnímu fondu, hospodaření na této půdě (z uživatelského hlediska) si stále zachovává na evropské poměry velkovýrobní charakter, především širokým užíváním nájemních vztahů.

Podíl pronajaté půdy na celkem obhospodařované půdě je neobvykle vysoký. U podniku fyzických osob (SHR) činí 70 %, u právnických osob 95 %. Velké podniky (nad 100 ha z.p.) obou právnických forem obhospodařují 90 % pronajaté zemědělské půdy ČR, ve srovnání s 36 % v EU.

Nájemné za pronajatou půdu je relativně velmi nízké, ve srovnání se zeměmi EU řádově nízké. V převážné míře nedosahuje 1 % z úřední ceny zemědělské půdy (tato výše je doporučována zákonem č. 229/91 Sb., pokud se účastníci nedohodnou jinak). V méně příznivých oblastech ČR se nájemné redukuje pouze na platbu daně z pozemků. V intenzivnějších oblastech dosahuje výše až 4 % z úřední ceny. Relativně nízké nájemné, které dosud není dostatečně legislativně upravené a velkovýrobní charakter hospodaření (zejména u právnických osob) nevytváří dostatečnou motivaci pro potenciální kupce zemědělské půdy.

S ohledem na disponibilní kapitál podnikatelských subjektů v zemědělství i ostatních vlastníků půdy v současné době na trhu s půdou převažoval největší zájem o nákup malých a středně velkých pozemků (tab. I).

Za období 1993–1995 se v ČR prodalo přibližně 21 tis. ha zemědělské půdy, tj. 0,5 % z celkového zemědělského půdního fondu (v zemích EU se ročně prodá

přibližně 0,7–1 % zemědělské půdy). Na jeden prodej připadalo v průměru 0,43 ha zemědělské půdy. V letech 1993 až 1995 největší počet kupců nakupoval zemědělskou půdu ve výměrách do 5 ha (přibližně 98,5 % veškerých nákupů půdy). Největší počet prodávaných pozemků je zaznamenán u orné půdy (obr. 1). Většina pozemků (přibližně 64 % z celkové výměry prodané půdy) se nakupovala za účelem scelení pozemků již vlastněných (arondace), v menší míře pro převedení do stavebních pozemků.

TRŽNÍ CENY

Tržní ceny těchto zemědělských pozemků mnohonásobně převyšovaly stanovené úřední ceny zemědělské půdy, v ojedinělých případech i stonásobně. Průměrná tržní cena za 1 m² zemědělské půdy za období 1993–95 se pohybovala kolem 19,66 Kč. Ze šetření tržních cen zemědělské půdy u 23 okresů ČR (tj. u 30 % všech okresů ČR a 35,4 % veškeré zemědělské půdy) vyplývá, že nejvyšší průměrná tržní cena 92,05 Kč/m² byla v okrese Praha-východ a v okolí velkých městských aglomerací, nejnižší průměrná tržní cena 5,56 Kč/m² byla v okrese Chrudim a v okresech s méně příznivými půdně klimatickými a sociálně-ekonomickými podmínkami (obr. 1). Průměrná tržní cena zemědělské půdy skoro čtyřnásobně převyšovala průměrnou úřední cenu (podle vyhlášky 178/94 Sb.). V porovnání s tržními cenami v některých zemích EU (Dánsko, Španělsko, Francie, Irsko, Řecko, Švédsko a Finsko) dosahovala evropský průměr.

Výsledky šetření tržních cen zemědělské půdy signalizují tendenci u tržních cen pozemků s výměrou do 5 ha stírat význam půdně klimatických podmínek, které jsou zdůrazněny v úředních cenách a naopak zvýrazňovat význam jiných faktorů, jako např.:

- polohu pozemku, ve vztahu k velkým městským aglomeracím, rekreačním oblastem, k současným a předpokládaným tržním centrům;

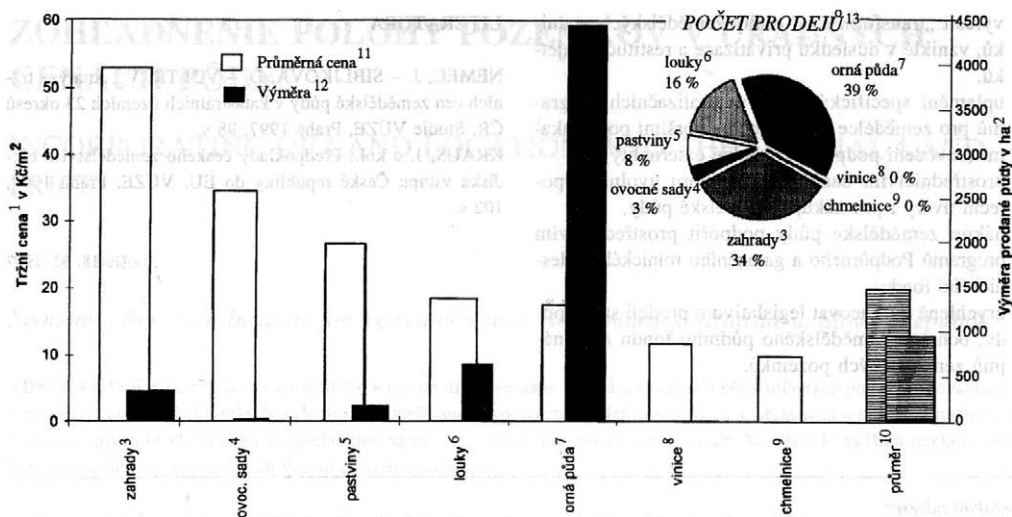
I. Tržní cena zemědělských kultur podle velikosti pozemků v ČR – Market price of agricultural cultures according to the plot size in CR

Velikost pozemku v ha ¹	Zemědělská kultura – druh pozemku ² v Kč/m ²							Zemědělská půda celkem ¹⁰ v Kč/m ²	Uspěšně provedený prodej v % ¹¹	
	orná půda ³	louka ⁴	pastviny ⁵	zahrady ⁶	ovocný sad ⁷	vinice ⁸	chmelnice ⁹		počet ¹²	výměra ¹³
do 0,10	53,38	28,35	25,27	59,00	66,68	12,76		49,95	55,85	5,74
0,10–0,25	38,83	25,37	33,46	56,06	28,61	12,43		38,89	19,53	7,17
0,25–0,50	33,05	17,07	36,54	35,33	32,29	10,28	13,76	29,62	9,83	8,13
0,50–1,00	28,60	20,67	12,58	44,35	39,83		6,00	26,98	6,41	10,56
1,00–2,00	20,98	13,40	9,88	9,42	23,03		10,07	19,64	4,34	14,36
2,00–5,00	20,27	17,61	64,8		1,43		9,15	21,13	2,56	17,95
5,00–10,00	9,88	1,33	22,47				11,85	10,11	0,87	13,88
nad 10,00	3,57	0,71	2,18					3,50	0,59	22,19

Pramen – source: Výběrová šetření VÚZE Praha

*průměrná cena zemědělské půdy je 5,02 Kč/m² – average price of agricultural land is 5.02 CK/m²

¹plot size in hectares, ²agricultural culture – kind of plot in CK per square meter, ³arable land, ⁴meadow, ⁵pasture, ⁶garden, ⁷orchard, ⁸vineyard, ⁹hops garden, ¹⁰agricultural land in total in CK per square meter, ¹¹realized sale in %, ¹²number of sales, ¹³acreage

1. Přehled tržních cen a výměr zemědělských pozemků podle kultur ve 23 okresech v ČR – Survey of market prices and acreages of agricultural plots according to cultures in 23 districts of CR

Pramen – source: VÚZE, šetření z let 1993–1995

¹market price in CZK per square meter, ²acreage of sold plot in hectares, ³gardens, ⁴orchards, ⁵pastures, ⁶meadows, ⁷arable land, ⁸vineyards, ⁹hops gardens, ¹⁰average, ¹¹average price, ¹²acreage, ¹³number of sales

- vlivy mimořádných okolností trhu, vyvolaných důsledky přírodních a jiných kalamit, stavem tísně prodávajícího nebo kupujícího, resp. nekvalifikovanými účastníky na trhu;
- osobními poměry prodávajícího nebo kupujícího – rodinné nebo jiné osobní vztahy mezi prodávajícím a kupujícím;
- vlivy zvláštní obliby přikládané k prodáváným nebo kupovaným pozemkům vyplývající z osobních vztahů k nim;
- vlivy spekulativními, tj. výhodná koupě pro další prodej.

Vyšší poptávka po menších výměrách zemědělské půdy, zejména u fyzických osob, převážně samozásobitelů včetně samostatně hospodařících rolníků, má i jiné důvody než nedostatek disponibilního kapitálu. Jedná-li se o fyzickou osobu, která se svou rodinou již hospodáří na své nebo pronajaté půdě a má již k dispozici dostatečný objem ostatního kapitálu, potom potřeba vložení dalšího kapitálu do půdy (tj. do nákupu nových pozemků, aniž by se zadlužil) souvisí pouze s pořízením tak velké výměry pozemku, aby měl možnost dosáhnout „optimální“ míry využití již vlastněného kapitálu. Z toho vzniká pro vlastníka ekonomická výhoda a to dokonce za situace, kdy tržní hodnota pozemku je vyšší než jeho hodnota výnosová, úřední či zjištěná.

Jiná situace je u právnických a fyzických osob, které zprivatizovaly majetek státních statků a mají přednostní právo na koupi půdy ve vlastnictví státu. Mají zájem o koupi větších výměr zemědělské půdy, většina

fyzických osob do 500 ha a právnické osoby nad 1 000 ha. O nákup této půdy mají zájem z důvodu „optimálního“ využití již zprivatizovaného majetku (kapitálu) za předpokladu, že :

- pronajatou půdu si budou moci koupit přímým prodejem za relativně nízké ceny stanovené cenovou vyhláškou (tj. za úřední cenu),
- nákup půdy by mohli uskutečnit na úvěr v dlouhodobém splátkovém režimu s velmi nízkým úrokem.

ZÁVĚR

Z dosud získaných výsledků šetření trhu s půdou a tržních cen zemědělské půdy ve vybraných okresech ČR vyplývá:

- trh zemědělské půdy v ČR dosud není rozvinut,
- prodej a koupě zemědělské půdy se soustřeďuje na pozemky o malých výměrech, většinou pro jinou než tržní produkci zemědělských produktů, obvykle pro účely samozásobitelských hospodářství,
- tržní cena zemědělské půdy u pozemku do 5,00 ha je mnohonásobně vyšší než úřední cena zemědělské půdy,
- na tržní zemědělské půdy u pozemků nad 5,00 ha má výrazný vliv regionální a mikroregionální poloha prodáváných pozemků a disponibilní kapitál, podnikatelské i osobní záměry kupujících.

Má-li se trh s půdou rozvinout do rozměrů obvyklých v EU bez masové účasti zahraničního kapitálu, potom je třeba pro potenciální kupce (nabyvatele) vytvořit vhodné podmínky, a to:

- vyřešit „transformační“ dluhy zemědělských podniků, vzniklé v důsledku privatizace a restituace majetků,
- uplatnění specifických restrukturalizačních programů pro zemědělce v oblastech s horšími podmínkami (zavedení podpor pro kladné externality),
- prostřednictvím bankovního sektoru uvolnit hypoteční úvěry i pro nákup zemědělské půdy,
- nákup zemědělské půdy podpořit prostřednictvím programů Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu,
- urychleně dopracovat legislativu o prodeji státní půdy, ochranu zemědělského půdního fondu a pronájmu zemědělských pozemků.

LITERATURA

- NĚMEC, J. – SIBLÍKOVÁ, D. – VOLTR, V.: Analýza tržních cen zemědělské půdy v katastrálních územích 23 okresů ČR. Studie VÚZE, Praha 1997, 98 s.
- KRAUS, J. a kol.: Předpoklady českého zemědělství z hlediska vstupu České republiky do EU. VÚZE, Praha 1997, 102 s.

Došlo 18. 12. 1997

Kontaktní adresa:

Ing. Jiří Němec, CSc., Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Mánesova 75, 120 58 Praha 2, Česká republika, tel.: 02/22 00 03 09

ZOHLADNENIE POLOHY POZEMKOV V ÚRADNÝCH CENÁCH PÔDY¹

INCORPORATING OF LAND LOCATION INTO THE OFFICIAL LAND PRICE

V. Pestún

Economic Research Institute for Agriculture and Food Industry, Bratislava, Slovak Republic

ABSTRAKT: Faktor polohy sa uplatnil len v minimálnom rozsahu v úradných cenách pôdy určených podľa oceňovania pôdy – prostredníctvom ekologických jednotiek. Obrábanie pôdy na rozličných pozemkoch v oblastiach s odlišnou nadmorskou výškou ovplyvnilo ekonomiku hospodárstiev najmä pri vyšších prepravných nákladoch. Na základe vyšších nákladov navrhujeme koeficienty pre korekciu úradných cien pozemkov.

oceňovanie fondu poľnohospodárskej pôdy, úradné ceny pozemkov, koeficienty pre úpravu úradných cien pozemkov

ABSTRACT: The location factor was considered only minimally in official the land prices determination through evaluated land – ecological units. The land cultivation on differently situated pieces of land in the areas with different elevation affects farm economy especially by higher transportation costs. On the base of the higher costs, we proposed the coefficients for the correction of official land prices.

evaluation of the agricultural land fund, official land prices, coefficients for the correction of official land prices

ÚVOD

Slovenské poľnohospodárstvo prechádza po roku 1989 významnými zmenami. Bolo vydaných viacero zákonov vzťahujúcich sa na poľnohospodárstvo. Medzi najdôležitejšie možno zaradiť zákon č. 229/1991 Zb. O úprave vlastnických vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku a zákon SNR č. 330/1991 Zb. O pozemkových úpravách a usporiadaní pozemkového vlastníctva.

Na základe týchto zákonov sa začali vykonávať pozemkové úpravy, ktoré sa významnou mierou podieľajú na stanovení pozemkového vlastníctva. Zákon presadzuje zásadu, aby sa zamedzilo ďalšiemu drobeniu pôdy a aby sa sceľovaním vytvorili väčšie pozemky. Pritom treba dbať na to, aby vlastník dostal čo najmenší počet nových pozemkov, ktoré sa predošlým pozemkom vyrovnajú kvalitou, výmerou a približnou hodnotou.

V súčasnosti v SR prakticky neexistuje trh s pôdou, nie sú potrebné podklady k objektívnemu oceňovaniu pôdy, a preto sa používajú na ocenenie pozemkov úradné ceny pôdy.

Ocenenie poľnohospodárskeho pôdneho fondu úradnými cenami bolo vykonané prostredníctvom bonitovaných pôdno-ekologických jednotiek (BPEJ), pričom sa faktor polohy uplatnil len v minimálnom rozsahu, čo môže viesť k určitým nepresnostiam pri oceňovaní pôvodných a vymieňaných pozemkov.

Prebiehajúce pozemkové úpravy, a s tým súvisiace oceňovanie pozemkov pri výmenách a sceľovaní, skutočne ukázali, že úradná cena pôdy je nedostatočná. Ukázala sa potreba objektívnejšieho stanovenia ceny pôdy hlavne zohľadnením ďalších faktorov, najmä polohy (vzdialenosť a prístupnosť pozemkov) a vertikálnej členitosti územia, ktoré vplyvujú na ekonomiku výroby.

METODIKA A VLASTNÁ PRÁCA

Na základe požiadavky MP SR bola táto problematika zaradená do výskumného plánu Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva s cieľom zistiť, v akom rozsahu tieto zvýšené náklady (preprava materiálov a nutné prejazdy mechanizačných prostriedkov) vplyvujú na ekonomiku hospodárenia podniku pri priaznivom polohovom rozdelení pozemkov oproti pozemkom menej výhodne rozmiestneným. Skúmali sme vzrastajúci podiel nákladov na celý technologický postup pestovania plodín v členení podľa vzdialenosti (po 1 km, do vzdialenosti 14 km) a podľa prevýšenia (v členení po 40 m nadmorskej výšky), a to pre 9 hlavných poľných plodín a TTP, ktoré boli použité pri stanovení úradných cien pôdy.

Úlohu sme riešili modelovo tak, aby sme získali všetky podstatné ekonomické a technické informácie o štruktúre výroby, rozmiestnení pozemkov a väzbách a proporciách

1 Príspevok prednesený na seminári VÚZE Praha „Půdní fond ČR a směry jeho využití“. Špindlerův Mlýn, 13–17. 10. 1997.

I. Koeficienty na úpravu cien poľnohospodárskej pôdy podľa prevýšenia pozemkov od obce. Poľnohospodárske cesty III. kategórie – Coefficients for agricultural land price adaptation according to elevation of plots compared to dwellings. Agricultural roads of III. category

Výrobná oblasť ¹	Poľnohospodárska kultúra ²	Prevýšenie (m) na 1 km ³					
		do 40 ⁴	41–80	81–120	121–160	161–200	nad 200 ⁵
Nížinná ⁶	orná pôda ⁷	1,000	0,962	0,930			
	TTP ⁸	1,000	0,972	0,952	0,912	0,883	0,810
Podhorská ⁹	orná pôda	1,000	0,970	0,955	0,925		
	TTP	1,000	0,987	0,974	0,948	0,915	0,872

¹production region, ²agricultural culture, ³elevation (m) per 1 km, ⁴up to 40, ⁵over 200, ⁶lowlands, ⁷arable land, ⁸permanent grassland, ⁹submontane

medzi jednotlivými odvetvami. Použili sme parametre a normatívne hodnoty zdôvodnené špecializovanými ústavmi, ako aj podklady a riešenia z iných výskumných úloh. Podklady o cenách práce mechanizmov a nákladoch na plodinu sme získali z dostupných materiálov oceňujúcich podnikov.

Na diferencovanie nákladovosti sme použili interval prevýšenia 40 m. Pritom váhu kritéria „prevýšenie“ bolo treba dať do vzťahu s kritériom vzdialenosti pozemku.

Agrotechnika pestovania poľných kultúr vyžaduje striedanie jednotlivých plodín. Na ten istý pozemok sa postupne dostávajú všetky plodiny uplatňovanej štruktúry osevu. Náklady spojené s prevýšením pozemkov sa tým rozložia na všetky plodiny celého osevného postupu. Náklady na 1 ha ornej pôdy potom vyjadrujú štruktúru zastúpenia plodín v danej výrobnnej oblasti.

Model sa zakladá na 34 variantoch pracovných a dopravných operácií v RV. Pracovné operácie sme združili do 7 skupín, rovnakých pre všetky plodiny:

1. Podmieťka a orba
2. Predsejbová príprava pôdy (smykovanie a kyprenie pôdy)
3. Hnojenie a prihnojovanie (priemyselné a organické hnojivá)
4. Sejba a sadenie, vrátane následných opatrení
5. Ošetrovanie porastov (mechanické a chemické)
6. Zber plodín a doprava na miesto uskladnenia úrody
7. Pozberová úprava.

Náklady polohy – prevýšenia pozemku pre plodinu predstavovali súčet viac nákladov na prepavu materiálov a nutné prejazdy techniky na pole a späť, vrátane časových strát.

Pre plodiny pestované vo viacerých výrobných oblastiach sa uvažovalo s odlišnými podmienkami, charakteristickými pre príslušnú oblasť. Rozdiely sú vo výške hektárových úrod, teda aj v úrovni dávok hnojív, používanej technológii (početnosť pracovných operácií) a v technickom vybavení práce (typy a výťažnosť dopravných prostriedkov).

Vplyv uvedených faktorov na dopravu materiálov a nutné prejazdy techniky v prevýšení pozemkov viedlo ku konštrukcii opravných koeficientov pre dve varianty modelu:

I. pre nížinné oblasti (výrobná oblasť kukuričná a repárska);

II. pre podhorské oblasti (výrobná oblasť zemiakárska a horská).

Upravené ceny poľnohospodárskej pôdy pre potreby pozemkových úprav, zohľadňujúce prevýšenie pozemku v katastrálnom území, sa stanovujú tak, že vyhláškové ceny sa prenasobia príslušným koeficientom (pre ornú pôdu, alebo pre trvalé trávne porasty) podľa výškovej členitosti a kvality (kategórie) dopravných ciest konkrétnej parcely a jej vzdialenosti od stredu zastavaného územia, prípadne výrobného strediska.

Koeficienty na úpravu cien poľnohospodárskej pôdy podľa prevýšenia pozemkov od obce pre poľnohospodárske cesty III. kategórie (hlavne poľné cesty nespevnené, prístupové poľné cesty nespevnené) sú uvedené v tab. I. Koeficienty na ďalších 1 000 metrov dopravnej cesty:

Pri prevýšení pozemku do 40m/1 km je koeficient 1,0. Cena pôdy pri väčšom prevýšení sa znižuje pre:

- nížinnú oblasť:
orná pôda o 3,80 až 7,00 %
TTP o 2,80 až 11,70 %
- podhorskú oblasť:
orná pôda o 3,00 až 7,50 %
TTP o 1,60 až 12,80 %.

Prevýšením sa rozumie rozdiel v nadmorskej výške medzi konkrétnym pozemkom a centrom obce. Pre tento prípad sa prevýšením rozumie aj klesanie (mínusové hodnoty prevýšenia), prípadne aj kombinované stúpanie (+) a klesanie (–) dopravy po prístupových cestách.

Podobne boli vypracované aj koeficienty pre cesty I. a II. kategórie.

ZÁVER

V súčasnej dobe, keď prebieha zisťovanie vlastníctva pozemkov a následné pozemkové úpravy, výsledky riešenia je možné vhodne použiť pri zámenách pozemkov v pozemkových úpravách. Predpokladáme, že pri vhodnom použití navrhnutých koeficientov sa dá predísť niektorým nedorozumeniam, ktoré vznikajú pri výmenách drobných parciel s rôznymi hodnotami mikropolohy za komasované väčšie parcely.

LITERATÚRA

CHUDÝ, J.: Tvorba informačného systému noriem spotreby práce v poľnohospodárstve. [Záverečná správa], VÚEPP Bratislava, 1993.

KUBANKOVÁ, M.: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia PD a ŠM v SR za rok 1993 až 1995. VÚEPP Bratislava, 1994–1996.

LINKÉŠ, V. – PESTÚN, V. – DŽATKO, M.: Príručka pre používanie máp bonitovaných pôdnoekologických jednotiek. VÚPÚ Bratislava, 1996.

Vyhláška MF SR č.465/1991 Zb. O cenách stavieb, pozemkov, trvalých porastov, doplnená vyhláškou č.602/1992 Zb. a č. 265/1993 Z.z.

Došlo 18. 12. 1997

Kontaktná adresa:

Ing. Vladimír P e s t ů n, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava, Slovenská republika, tel.: 07/52 43 303

**Nejčerstvější informace o časopiseckých člancích
poskytuje automatizovaný systém**

Current Contents

na disketách

Ústřední zemědělská a lesnická knihovna odebírá časopis „**Current Contents**“ řadu „**Agriculture, Biology and Environmental Sciences**“ a řadu „**Life Sciences**“ na disketách. Řada „**Agriculture, Biology and Environmental Sciences**“ je od roku 1994 k dispozici i s abstrakty. Obě tyto řady vycházejí 52krát ročně a zahrnují všechny významné časopisy a pokračovací sborníky z uvedených oborů.

Uložení informací z **Current Contents** na disketách umožňuje nejrozmanitější referenční služby z prakticky nejčerstvějších literárních pramenů, neboť báze dat je **doplňována každý týden** a neprodleně expedována odběratelům. V systému si lze nejen prohlížet jednotlivá čísla **Current Contents**, ale po přesném nadefinování sledovaného profilu je možné adresně vyhledávat informace, tisknout je nebo kopírovat na disketu s možností dalšího zpracování na vlastním počítači. Systém umožňuje i tisk žádank o separát apod. Kumulované vyhledávání v šesti číslech **Current Contents** najednou velice urychluje rešeršní práci.

Přístup k informacím Current Contents je umožněn dvojím způsobem:

- 1) Zakázkový přístup** – po vyplnění příslušného zakázkového listu (objednávky) je vhodný především pro mimopražské zájemce.

Finanční podmínky: – použití PC – 15 Kč za každou započatou půlhodinu
– odborná obsluha – 10 Kč za 10 minut práce
– vytištění rešerše – 1 Kč za 1 stranu A4
– žádanky o separát – 1 Kč za 1 kus
– poštovné + režijní poplatek 15 %

- 2) „Self-service“** – samoobslužná práce na osobním počítači v ÚZLK.

Finanční podmínky jsou obdobné. Vzhledem k tomu, že si uživatel zpracovává rešerši sám, je to maximálně úsporné. (Do kalkulace cen nezapočítáváme cenu programu a databáze **Current Contents**.)

V případě Vašeho zájmu o tyto služby se obraťte na adresu:

Ústřední zemědělská a lesnická knihovna

Dr. Bartošová

Slezská 7

120 56 Praha 2

Tel.: 02/24 25 79 39, l. 520, fax: 02/24 25 39 38

Na této adrese obdržíte bližší informace a získáte formuláře pro objednávku zakázkové služby. V případě „self-servisu“ je vhodné se předem telefonicky objednat. V případě zájmu je možné si objednat i průběžné sledování profilu (cena se podle složitosti zadání pohybuje čtvrtletně kolem 100 až 150 Kč).

FUNKCIA CENY PÔDY V PROCESE TRANSFORMÁCIE POĽNOHOSPODÁRSKÝCH SUBJEKTOV¹

THE FUNCTION OF LAND PRICE IN THE TRANSFORMATION PROCESS OF AGRICULTURAL SUBJECTS

Š. Buday

Economic Research Institute for Agriculture and Food Industry, Bratislava, Slovak Republic

ABSTRAKT: Pokračujúci proces transformácie poľnohospodárskych subjektov, ako aj tvorba nových podnikateľských foriem, si vyžaduje neustálu aktualizáciu oceňovania pôdneho fondu. Existujúci potenciál produkcie príslušného miesta a jeho ekonomického ocenenie vyjadrené cenou pôdy hrá v tomto procese veľmi dôležitú úlohu.

poľnohospodárska pôda, cena pôdy, trh s pôdou, pôda ocenená prostredníctvom ekologických jednotiek, transformácia, pres-tavba, informačný systém oceňovania

ABSTRACT: The ongoing transformation process of agricultural subjects as well as the creation of new business forms require continuous updating of the land fund evaluation. The existing production potential of corresponding place and its economical evaluation expressed by the land price play a very important role in this process.

agricultural land, land price, land market, soil valued ecological units, land evaluation, transformation, restructuring, evaluation information system

ÚVOD

Napriek zmenenej politickej a ekonomickej situácii sa trh s poľnohospodárskou pôdou na Slovensku nerozvinul na požadovanej úrovni. V súčasnosti sa pre oceňovanie poľnohospodárskych pôd naďalej používajú vypočítané úradné (smerné) ceny poľnohospodárskych pôd. Podstatou je, aby cena pôdy vyjadrovala cenu ponuky, ktorá pokrýva dôchodkovosť konkrétneho pôdneho stanovišťa pri spoločensky nutných nákladoch. Za týchto okolností v prechodnom období môžu úradné ceny pôdy zastávať funkciu cien efektívnej ponuky a dopytu, pokiaľ vyhovujú uvedeným podmienkam. Postupne však úradné ceny poľnohospodárskej pôdy budú strácať svoj význam, budú tvoriť akýsi východiskový základ (pomôcku) k formovaniu sa trhovej ceny poľnohospodárskej pôdy.

SÚČASNÁ FUNKCIA CENY PÔDY

S pripravovaným vstupom Slovenska do EÚ sa zintenzívnili práce na aproximácii kritérií klasifikácie a hodnotenia poľnohospodárskeho územia platných v členských krajinách EÚ s kritériami používanými v súčasnosti u nás.

Do úplného prechodu na nové európske kritériá bude zohrávať cena pôdy dôležitú úlohu v ekonomických

nástrojoch, a to najmä v dotačnej a daňovej oblasti. Výpočet ceny pôdy nadväzuje na výsledky bonitácie pôdneho fondu na Slovensku.

Komplexné informácie o pôdnoklimatických pomeroch vrátane ocenenia pôdy u nás obsahuje bonitačný informačný systém o pôde a jeho dve hlavné zložky – mapové dielo a bonitačná banka dát (BBD). Jednotlivé súbory bonitačnej banky dát obsahujú bonitačné podkladové údaje o pôdnom fonde zahrnujúce celé územie SR. Koncepcia bonitácie poľnohospodárskych pôd v podstate nadväzuje na tradičné princípy bonitácie u nás. Každá parcela je charakterizovaná parametrami pôdno-ekologických vlastností vyjadrenými tzv. „bonitovanými pôdno-ekologickými jednotkami“ (BPEJ). Týmto jednotkám zodpovedajú aj normatívne údaje o produkcii poľnohospodárskych plodín, ktoré sa môžu v daných prírodných podmienkach a pri obvyklej agrotechnike pestovať, ako aj normatívne údaje o nákladoch. Vlastná bonita – hodnota pôdy sa v súčasnej bonitácii vyjadruje celoštátne platnou cenou pôdy, a nie bonitnou triedou. Pretože bonitácia je vytvorená na základe pomerne podrobného pôdoznaleckého prieskumu a kategórií sklonu svahov, bonita – cena parcely sa vypočítava z plôch jednotlivých BPEJ, ktoré sa na nej nachádzajú. Podobne sa vypočítava aj cena pôdy za celé územie užívateľa alebo za katastrálne územie.

Pre zachovanie výpovednej schopnosti týchto údajov na požadovanej úrovni musia byť všetky podklado-

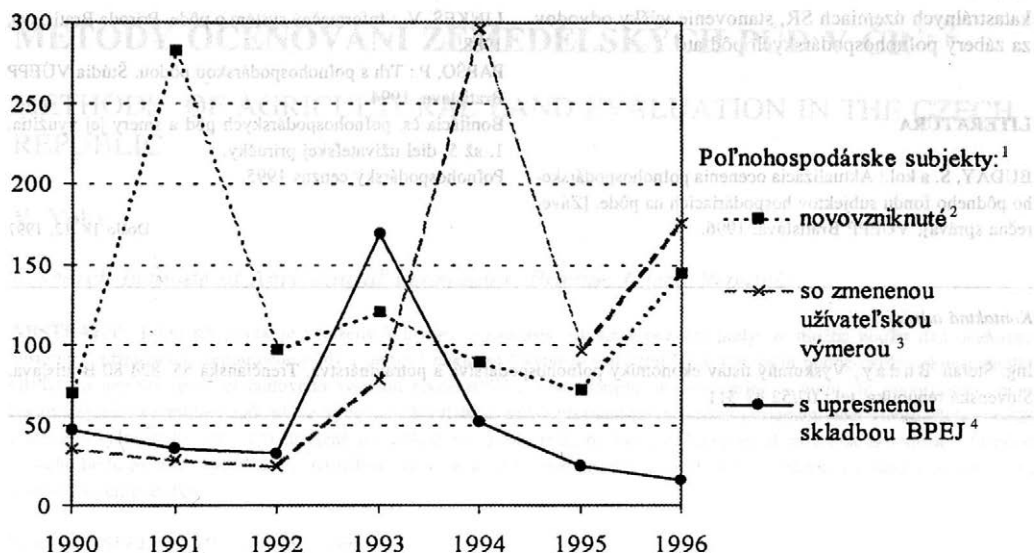
1 Príspevok prednesený na seminári VÚZE Praha „Půdní fond ČR a směry jeho využití“. Špindlerův Mlýn, 13–17. 10. 1997.

I. Triedenie subjektov podľa veľkosti obhospodarovanej poľnohospodárskej pôdy podľa právnej formy spolu – Sorting of subjects according to the area of farmed agricultural land and the legal form

Právne formy ¹	Počet podnikov spolu ²	Poľnohospodárska pôda ³ , ha												
		0,01–1,00	1,01–2,00	2,01–5,00	5,01–10,00	10,01–20,00	20,01–30,00	30,01–50,00	50,01–100,00	100,01–500,00	500,0–1 000,00	1 000,01–2 000,00	2 000,01–3 000,00	3 000,01 a viac
Právne formy spolu ⁴	8 929	1 679	1 104	1 899	1 127	872	342	267	218	314	298	455	194	160
SHR nezapísané do OR ⁵	7 572	1 673	1 100	1 887	1 115	861	333	242	193	143	18	6	–	1
SHR zapísané do OR ⁶	9	1	1	1	1	–	–	3	–	2	–	–	–	–
Verejno-obchodné spoločnosti ⁷	1	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–
Spoločnosti s.r.o. ⁸	98	2	2	5	5	4	1	3	4	32	16	17	6	1
Akciové spoločnosti ⁹	29	2	1	2	2	1	–	1	2	4	1	7	2	4
Družstevné podniky ¹⁰	961	1	–	1	2	2	1	–	6	69	223	392	168	96
Štátne podniky ¹¹	211	–	–	3	–	3	4	8	8	47	33	30	18	57
Rozpočtové a príspevkové organizácie ¹²	48	–	–	–	2	1	3	10	5	16	7	3	–	1

Prameň – source: Poľnohospodársky census 1995

¹legal forms, ²total number of enterprises, ³agricultural land in ha, ⁴all legal forms together, ⁵individual farmers not registered in the Business Register, ⁶individual farmers registered in the Business Register, ⁷Public business organizations, ⁸Limited liability companies, ⁹Joint-stock companies, ¹⁰cooperatives, ¹¹state farms, ¹²state budget – supported organizations

1. Nové ocenenie pôdneho fondu poľnohospodárskych subjektov v rokoch 1990–1996 – New evaluation of the agricultural subjects land fund in the period 1990–1996

¹agricultural subjects, ²newly founded, ³with changed users area, ⁴with precised structure of soil valued ecological units (BPEJ)

vé údaje aktualizované v konkrétnom čase tak, aby zachytávali všetky dynamické procesy prebiehajúce v celom národnom hospodárstve, ale i najnovšie poznatky z oblasti pedologického a ekonomického výskumu. Zároveň musia byť paralelne zdokonaľované metódy a prostriedky pre poskytovanie požadovaných informácií jednotlivým užívateľom, či už z decíznej sféry, poľnohospodárskej praxe alebo pre výskumné účely. Ide predovšetkým o to, aby boli vytvorené všetky predpoklady pre reálne posúdenie súčasného stavu poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu, aby boli na požadovanej úrovni nevyhnutné podkladové údaje k tvorbe a využívaniu ekonomických nástrojov. Dôležitú úlohu preto v tomto procese zohráva jestvujúci produkčný potenciál daného stanovišťa a jeho ekonomické ocenenie vyjadrené cenou pôdy. Kategória ceny pôdy má bezprostredný vplyv na celkovú ekonomiku i dosiahnuté hospodárske výsledky jednotlivých subjektov hospodáriacich na pôde.

Preto všetky zmeny charakteru kvantitatívneho (zmena v užívateľských výmerách), ako i kvalitatívneho (zmena bonity pôdy) musia byť bezprostredne premietnuté v ocenení pôdy. K týmto zmenám dochádza najmä na základe týchto skutočností:

- zmeny užívateľských výmer,
- vykonanej revízií skladby a výmer BPEJ,
- rozdelením pôvodných poľnohospodárskych subjektov a vznikom nových subjektov.

Nové ocenenie každého poľnohospodárskeho subjektu je po výpočte premietnuté v jednotlivých súboroch ceny pôdy BBD. V období rokov 1990–1996 bolo

v jednotlivých súboroch BBD vypracované nové ocenenie v 1 983 prípadoch, z toho v roku 1990 – 152 prípadov, roku 1991 – 346, rok 1992 – 153, rok 1993 – 367, rok 1994 – 436, rok 1995 – 192, rok 1996 – 337 prípadov.

Celkom bola upresnená cena poľnohospodárskej pôdy v rokoch 1990–1996 v 876 novovzniknutých poľnohospodárskych subjektoch, v 733 subjektoch so zmenenou užívateľskou výmerou a v 374 subjektoch s upresnenou skladbou výmer BPEJ.

Na všetky uvedené zmeny v ocenení mali bezprostredný vplyv aj rozširujúce sa nové právne formy hospodárenia na pôde, kde došlo k zvýšeniu počtu najmä pri SHR, s.r.o. a akciových spoločnostiach (tab. I).

ZÁVER

Predpokladáme, že dynamické procesy formovania sa jednotlivých poľnohospodárskych subjektov vzhľadom na jestvujúce konkurenčné prostredie budú naďalej pokračovať, preto bude potrebné zabezpečovať aktualizáciu ocenenia poľnohospodárskych pôd až do ukončenia súčasnej funkcie ceny pôdy. To si vyžaduje naďalej vykonávať pravidelnú aktualizáciu podkladových údajov v BBD v rámci aktualizácie celého bonitachného informačného systému. Aktualizované ocenenie bude využité najmä v ekonomických nástrojoch (daň z pozemkov, zaradenie do príslušnej SCP pre účely dotačné, stanovenia výšky nájomného a pod.), ako i pri vykonávaní pozemkových úprav v jednotlivých

katastrálnych územiach SR, stanovenie výšky odvodov za zábery poľnohospodárskych pôd atď.

LITERATÚRA

BUDAY, Š. a kol.: Aktualizácia ocenenia poľnohospodárskeho pôdneho fondu subjektov hospodáriacich na pôde. [Záverečná správa], VÚEPP Bratislava, 1996.

LINKEŠ, V.: Informačný systém o pôde. Príroda Bratislava, 1988.

PAPŠO, P.: Trh s poľnohospodárskou pôdou. Štúdia VÚEPP Bratislava, 1994.

Bonitácia čs. poľnohospodárskych pôd a smery jej využitia. 1. až 5. diel užívateľskej príručky. Poľnohospodársky cenzus 1995.

Došlo 18. 12. 1997

Kontaktná adresa:

Ing. Štefan Buday, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianská 55, 824 80 Bratislava, Slovenská republika, tel.: 07/52 43 311

METODY OCEŇOVÁNÍ ZEMĚDĚLSKÝCH PŮD V ČR^{1, 2}

METHODS OF AGRICULTURAL LAND EVALUATION IN THE CZECH REPUBLIC

V. Voltr

Research Institute of Agricultural Economics, Prague, Czech Republic

ABSTRAKT: Tento příspěvek je vztahen k historii a současné situaci v ocenění půdy. Je možné použít dva oceňovací systémy – přímo vypočtenou cenu půdy s pomocí nákladově-výnosových vztahů pro bonitační půdně-ekologickou jednotku (BPEJ), a nepřímo pomocí bodového systému podle BPEJ a sekundárního ocenění jednoho bodu. Je doporučeno použít bodový systém na základě nákladově-výnosových vztahů a další upřesnění pro pozemek systémem koeficientů. Relace podle bodového systému by měly být ustálené po delší dobu, avšak měla by být umožněna jejich pozdější aktualizace. Ocenění jednoho bodu by mělo být založené na nákladově-výnosových vztazích, informacích o trhu s půdou a výsledcích ekonomiky zemědělských podniků.

hodnocení BPEJ, trh půdy, bodový systém

ABSTRACT: This paper is related to the history and actual situation of land evaluation. It is possible to use two evaluation systems – directly calculated land price with the help of cost-profit relations soil valued ecological units (BPEJ), and indirectly calculated price using preparatory point classification systems and secondary evaluation of the point. It is recommended to use the point classification system on the base of cost-profit relations and further precision for the relevant piece of land by the coefficient system. Relations to the point system should be stable for a long time period. Evaluation of one point should be based on cost-profit relations, land market information or result of enterprise efficiency.

evaluation of BPEJ, land market, point system

ÚVOD

Ocenění půd má v současných podmínkách svoji nezastupitelnou celospolečenskou roli. Cena půdy se stala základní normou diferencující podmínky hospodaření zemědělských podniků a stává se součástí širšího rámce v pojetí přístupu společnosti ke krajině. Jedním z nejdůležitějších účelů je ovšem zohlednění pozemkové držby pro fiskální politiku státu a pro tržní účely.

Využívání zemědělských půd k fiskálním účelům v ČR má dlouhodobou tradici. První zmínky jsou z poloviny 14. století, kdy podle výměry půd byla placena poddanými pozemková daň (berně). Tato daň zanikla v husitské revoluci. Pozemková daň se stala základem pro daňový systém v roce 1567 a platila v podstatě až do roku 1869. Daň byla proporcionálně rozvrhována na usedlosti, ze které se platilo 20 kr. ze selské a 75 kr. z městské usedlosti. Daň byla dále proporcionálně rozdělována vrchností na poplatníky podle jejich hospodářské síly, v případě válek se platily podle výše pozemkové daně poplatky v násobcích pozemkové daně.

Roku 1650 se usnesl sněm království českého, aby k berním účelům byl pořízen soupis pozemků a statků podrobených dani. Jednalo se o pozemky poddanské

(rustikální), pozemky patřící vrchnostem (dominikální) byly až do roku 1706 od daně osvobozeny. V roce 1652 tak byla stanovena tzv. berní rula podle nově zmapovaných katastrů. Berní rulu nahradil v roce 1748 Tereziánský katastr, v roce 1756 byl vyhlášen rekalkulovaný katastr. Podle něj bylo na novou usedlost placeno 142 zl., tj. 42 % čistého výnosu. Z těchto 142 zl. převzaly vrchnosti 29 %, takže na 1 korec selský připadaly 32,5 kr. a na panský 10 kr. (korec = 2 877,321 m²). Josefínský katastr platil od roku 1785 pouhý rok a stanovil rovnoprávné zdanění selské a panské půdy, tereziánsko-josefínský katastr stanovil poměr zdanění na 2,7 : 1. Předmětem zdanění byl čistý výnos, který se zdaňoval 16 %, od roku 1849 do roku 1869 23,3 %. Od roku 1870 byl podkladem pozemkové daně Stabilmí katastr reambulovaný. Daň z pozemku se platila na základě tzv. katastrálního výtěžku, tzn. na základě nákladově-výnosových vztahů.

Údaje o katastrálních výtěžcích byly vedeny pouze do první poloviny našeho století, od té doby jsou neudržované a bohužel i neúplné. Katastrální výtěžek byl stanoven na základě odečtení všech výdajů, nutných a obvyklých na obdělávání a sklizeň, od hrubého výtěžku. Každý pozemek byl oceněn zvlášť zařazením do

1 Příspěvek přednesený na semináři VÚZE Praha „Půdní fond ČR a směry jeho využití“. Špindlerův Mlýn, 13–17. října 1997.

2 Příspěvek je zpracován z výsledků řešení grantu NAZV ČR č. EP 0960986611

určité bonitní třídy metodou porovnávání ke vzorovým pozemkům na úrovni okrsku a byl mu tak přiřazen určitý katastrální výtěžek. Vzorové pozemky byly stanoveny pro každý okres, kraj a zemi a pro každou kulturu. Tento způsob bonitace má společné prvky s bonitačním systémem Rakouska a Německa v porovnávací metodě vzhledem k síti vybraných pozemků.

METODY OCEŇOVÁNÍ PŮD V ČR

Ocenění půd v současnosti vzniklo na základě komplexního průzkumu půd v 60. letech a vychází ze zařazení půd v ČR do 1 818 bonitovaných půdně-ekologických jednotek (BPEJ). Bonita půdy je dána pětímístným kódem charakterizujícím klimatický region, hlavní půdní jednotku a kombinaci svažitosti, expozice, hloubku půdy a kamenitosti. Pro bonitaci byla tedy vybrána metoda s odlišnou filozofií než předchozí katastrální výtěžek nebo bodová metoda v Německu a Rakousku. Tato metoda je založena na jednotné celostátní klasifikaci půd na pedologickém základě a lze tak půdy systematicky řadit na základě objektivních skutečností do přesného kódu, který je základem pro posouzení relací mezi BPEJ a vyjádření ceny pozemku. Cena pozemku vytvořená na tomto základě je dána potenciálními možnostmi výroby při zachování stejných nákladově-výnosových parametrů v rámci celé republiky.

Tímto pojetím se takto vytvořená cena pochopitelně odlišuje od konkrétně dosažitelné tržní ceny pozemku, která je dána celou řadou regionálně působících faktorů. Význam celostátně definovaných cen se pro tento účel omezuje pouze na vytvoření vzájemných relací mezi BPEJ bez konkrétního cenového významu. Vytváří se takto určitý podklad, který se bere v úvahu, konkrétní výše tržní ceny souvisí samozřejmě se započítáním všech faktorů působících regionálně na velikost hrubého ročního rentního efektu a dále na mnoha aspektech závislých na poloze pozemku a smluvních stranách při koupi pozemku.

Základním účelem hodnocení půdního fondu v ČR pro státní potřeby je diferenciací výnosového potenciálu všech půd na území republiky tak, aby bylo možno kvantifikovat tyto půdy vybraným základním ukazatelem. Další postup se u nás v současnosti liší. Existují dvě možnosti pro výběr tohoto základního ukazatele. První možnost je v přímém vyjádření ceny půdy podle nákladově-výnosových vztahů, druhá možnost spočívá ve vyjádření bodové hodnoty BPEJ a dalším odvozením ceny půdy od ceny jednoho bodu. Bodová hodnota má volitelný rozsah bodů od cca 2 a je uzavřena rámcem zpravidla 100 bodů, který je definován pro nejlepší půdu ve státě a ostatní půdy jsou vůči ní v relativně stálém poměru. Obě metody mají své přednosti a zápory.

Přímé ocenění půdy podle BPEJ má výhodu v předem definovaných podmínkách, umožňujících přímý výpočet ceny každé BPEJ podle nákladově-výnosových vztahů a tím měnit relace mezi půdami na základě vývoje trhu. Nevýhoda spočívá v obtížné kvantifikaci všech faktorů

podílejících se na tomto výpočtu a rovněž v labilitě relací mezi BPEJ, které jsou často podkladem pro majetkoprávní otázky. Zejména se to dotýká komplexních pozemkových úprav, kdy změna relací u BPEJ znehodnotí některé již provedené práce. Obdobně je stabilita relací posuzována při definici bonity půdy se státní podporou podnikání. Proměnlivost relací podle výpočtu ceny má tedy svoji kladnou i zápornou stránku.

Bodová metoda svou stálostí relací vytváří stabilní podnikatelské prostředí, nevýhoda spočívá v nemožnosti vyjádřit změny relací pro aktuální tržní prostředí se zemědělskými komoditami a současnou míru rentability zemědělské výroby v celostátním měřítku. Výhodou bodové metody v Německu a Rakousku je komplexní posouzení všech vlastností pozemku přímo na místě a tím možnosti přesného vyjádření všech jemných odlišností místních podmínek. Bodové metody odvozené od BPEJ jsou transparentní svým metodologickým přístupem, od bodových metod v zahraničí se však liší svým mechanistickým přístupem k pozemku.

KRITÉRIA PRO VÝBĚR METODY OCEŇOVÁNÍ PŮD

V současné etapě se zemědělství nachází v přechodovém stavu, kdy nejsou stabilizované produkčně-ekonomické podmínky. Tento stav zřejmě nebude v dohledné době změněn, a proto lze jen obtížně definovat relevantní aktuální změny na trhu do databáze výpočtu ceny zemědělské půdy. Výhoda přímého ocenění půdy výpočtem je tímto omezena. Další problém přímého ocenění půdy spočívá v tom, že v současné době se značná část půdního potenciálu dostává do hodnot se záporným rentním efektem, který nelze ekonomicky jednoznačně řešit. Pro tento případ je ocenění půdního potenciálu pomocí bodů stabilizujícím řešením bez nutnosti jakýchkoliv úprav vypočtených záporných cen půdy. Cenu bodu lze definovat různými odvozenými způsoby, např. pomocí současných nákladově-výnosových vztahů, pomocí ekonomických výsledků podniků nebo tržních cen.

Metoda ocenění půdy závisí do značné míry rovněž na přesnosti podkladového materiálu. Současné BPEJ jsou definovány pro plochu nejméně 3 ha, pouze výjimečně bylo možno vymezit menší enklávy s jasně určenými hranicemi. Nové ocenění půdy musí s touto situací počítat a umožnit zpřesnění hodnoty pozemků z hlediska vlastnických parcel, jejichž velikost zpravidla nepřekračuje 1 ha. Současná metodika definuje průměrnou cenu parcely při průniku více BPEJ touto parcelou, zpřesnění BPEJ dále až na jednotlivou parcelu, je-li tato parcela na území jedné podstatně větší BPEJ, ale nepřesně definované, současný bonitační systém neumožňuje. Rovněž je značně diskutovaná otázka definování hranic BPEJ. Při výpočtu hodnoty BPEJ musí být v každém případě vypočtena hodnota podle hranice příslušného klimatického regionu a hranice příslušné HPI. Tyto hranice však byly nutně pro dřívější účely

plánování zjednodušeny a zidealizovány. Pro mikropohled z hlediska parcel jsou nevyhovující, protože ve skutečnosti žádný ostrý předěl těchto hodnot není. Nemůže se stát, že na jedné straně cesty je klimatický region 3 a na druhé straně 4, přičemž právě jejich hodnota má podstatný vliv na výpočet ceny BPEJ. Současný systém BPEJ však jiné řešení nezná, vždy je nutné vytvořit někde dělicí čáru pro různé vlastnosti, s podstatně zjednodušeným přístupem k hodnotě konkrétní parcely. Současných 1 818 BPEJ je sice značně velké číslo pro identifikaci přírodních podmínek, avšak praxi z hlediska vlastnických parcel tento počet ještě nevyhovuje. Mimo tyto systémové problémy je nutno přihlížet k dalším místním obtížnostním vlivům, které jsou částečně definovány v současné vyhlášce MF č. 279/1997 Sb. a které je nutno dále doplňovat.

VÝBĚR OPTIMÁLNÍ VARIANTY OCEŇOVÁNÍ PŮD

Při předpokládání přechodu veškeré evidence na konkrétní pozemek vzniká tedy nutnost úpravy hodnotícího ukazatele pomocí soustavy koeficientů a tím ve skutečnosti přecenění pozemku na skutečné podmínky. Definovaný hodnotící ukazatel pro BPEJ zde slouží pouze jako základní vstupní veličina určená k úpravě.

Celou situaci je možno řešit těmito postupy:

1. Upravit systém BPEJ pro potřeby vlastnických parcel, tedy zavést další podmnožinu BPEJ.
2. Různé přechodové jevy u BPEJ řešit přírážkami a srážkami ve formě koeficientů nebo bodů, tzn. de facto vycházet z hodnoty parcely na základě centrálního výpočtu dle BPEJ a v budoucnu tuto hodnotu upřesnit zodpovědným orgánem pro místní podmínky na základě jednotné celostátní metodiky.

Upřesnění systému BPEJ dle bodu 1 pro různé přechodové jevy může částečně vyřešit situaci komplexně tak, že budou všechny údaje o hodnotě (ceně) pozemku centrálně obnovitelné. Nevýhoda je ve velké administrativní náročnosti systému, který předpokládá doplňkové kódy pro tyto obtížnostní podmínky. Otázkou zůstává, nakolik by bylo nutné vytvořit různé podskupiny BPEJ a nakolik danou lokalitu rebonitovat do zcela jiného BPEJ. Proti tomuto systému lze rovněž namítnout, že v současných podmínkách již nejsou dostatečné podklady ani zdroje k vytvoření doplňkových produkčně-ekonomických podkladů tak, aby bylo možno pro tyto případy vypočítat cenu půdy. Rovněž lze předpokládat, že v budoucnu nebude ani dostatek přesných individuálních výsledků pro aktualizaci celé ekonomické nadstavby výpočtu cen půdy.

Upřesnění systému pomocí bodu 2 neumožní pozdější centrální obnovení produkčně-ekonomické hodnoty BPEJ pomocí současné metodiky výpočtu na základě nákladově-výnosových vztahů, umožní však vystihnout podstatně přesněji místní relace v kvalitě půdně-klimatických podmínek. Předpokladem pro tuto metodu je centrální návrh bodů pro všechna existující BPEJ na základě některé z možných metod (půdознаlecká, pro-

dukční a nákladově-výnosová). Následně je nutné definovat metodiku s rozsahem korekčních bodů nebo koeficientů pro konkrétní obtížnostní podmínky. Touto metodou lze ošetřit různé přechodové jevy mezi konkrétními BPEJ poměrně jednoduše. Její další výhoda spočívá v jednoduché aplikaci dalších regionálních vlivů působících na cenu půdy – tzn. poloha pozemku, kvalita cest, tvar a velikost pozemku, místní odbytové možnosti atd. Tato výhoda je ještě mnohem významnější vzhledem k tomu, že není nutno stanovenou cenu stále aktualizovat pomocí soustavy koeficientů přírodních podmínek s každým novým oceněním půdy, ale pouze jednou při definování bodů. Výsledkem je možnost tvorby uceleného zpřesňujícího systému pro celý podnikový půdní fond a následnou tvorbu daně. Tímto způsobem se úřední ceny zemědělské půdy přizpůsobí mnohem rychleji jejich tržní hodnotě a dosáhnou vyšší objektivitu.

Vytvoření odpovídajících relací mezi BPEJ je velmi složitý proces a jen těžko lze najít shodu z centrálního hlediska pro celou variabilitu pozemkového fondu. Po zpřesnění bonity půdy podle místních podmínek je důležité udržet celkové relace skupin půdních typů a regionů, které byly vytvořeny z centrálního hlediska tak, aby byla zachována srovnatelnost regionů na celostátní úrovni. To je důležité pro zachování možnosti použití této bonitace pro centrální státní zásahy – především pro dotační systém, ale i pro daňové zatížení. Znamená to, že metodika pro místní bodovou rebonitaci musí být zpracována centrálně a prováděna pod dohledem centrálních orgánů tak, aby nedošlo k jednostrannému vychýlení centrálně stanovených bodových hodnot v regionu. Regionální vliv podnikatelských podmínek bude vyjádřen především místní cenou jednoho bodu.

Návrh relací mezi BPEJ na centrální úrovni tak, aby vyhovoval pro bodovou metodu, musí být relativně stabilní. Je tedy možné použít některý návrh cen půdy podle nákladově-výnosových vztahů, přepočítaný na 100 bodovou stupnici, nebo bodovou metodu VÚMOP podle klimaticko-pedologických vlastností půdy, případně metodu VŮZE podle vyprodukované energie na jeden hektar. Předpokladem použití je největší přiblížení relací BPEJ praxi. Použití přepočtených nákladově-výnosových vztahů na body by mělo, samozřejmě za podmínky správnosti relací, výhodu ve vymezení marginálního počtu bodů, který by bylo možno použít v zemědělské politice. Při porovnání všech metod, na základě kterých byly připraveny návrhy cen pro novou vyhlášku MF, vyplývá, že největší shodu s praxí podle souboru testovacích podniků VŮZE vykazuje metoda podle nákladově-výnosových vztahů. Lze tedy definovat odpovídající počet bodů pro marginální podmínky přímým výpočtem. Protože ani nákladově-výnosová metoda nedefinuje relace mezi BPEJ zcela správně, je žádoucí její expertní posouzení a eventuální úprava definovaných relací, rovněž na základě ekonomických výsledků zemědělských podniků.

Vlastní ocenění bodů v tomto centrálním návrhu má dopad především na kalkulaci majetku a výši daně. Pro kalkulaci majetku lze navrhnout celostátní metodiku pře-

počtu bodů na cenu půdy (Kindler 1993), pro tržní účely je velmi výhodné vypočítat průměrnou cenu bodu v příslušné obci, katastru nebo regionu a rovněž použít zpětnou vazbu pro definici ceny tohoto bodu. Tržní cenu bodu lze odvodit při nedostatku realizovaných kupních smluv rovněž z pachtovních smluv formou kapitalizovaného nájemného (Brandes, Odening 1992).

Výhoda bodového ohodnocení půdy spočívá především ve víceúčelovosti systému, kdy pro různé účely lze použít různá měřítka. Pro dotační účely je možno definovat rozsahy bodů s různými nároky, pro daňové účely je možno použít zvolenou účetní hodnotu pozemků, pro tržní účely je možno použít místní vazbu ceny na bodovou hodnotu. Toto je klasické pojetí multikriteriální funkce ohodnocení půdy, které je pro zemědělství i navazující obory nezastupitelná.

ZÁVĚR

Na základě rozboru oceňovacích metod v ČR vyplývá, že nejvhodnější metodou pro přechod k oceňování půdy na vlastnických parcelách je bodové ohodnocení ceny BPEJ vypočítané nákladově-výnosovou metodou s následujícími expertními korekcemi, tzn. vypočítaný rozsah ceny převedený na bodovou stupnici nejlépe v rozsahu 2–100 bodů s následnou expertní úpravou relací. Stanovený počet bodů daný průnikem všech BPEJ na pozemku bude možno upravit na místní podmínky celostátní metodikou k přepočtu bodů pomocí koeficientů, tržních cen a ekonomických výsledků zemědělských podniků. Tímto způsobem bude možno celý systém oceňování půdy stabilizovat pomocí ustále-

ných relací a aktuální postavení ekonomiky rostlinné výroby definovat pomocí aktualizace ceny jednoho bodu. Velký přínos tohoto přístupu lze spatřovat především ve využití relací BPEJ k dotačním účelům. Současná cenová vyhláška pro tento účel není příliš vhodná a bylo by celospolečenskou ztrátou zavést zjednodušující kritéria nároků na dotaci podle systému EU, který je pouze rámcový a nepřihlídnout k dílu, které zde bylo po několik desetiletí budováno. Na příkladu blízkých sousedů (Německo) lze vidět, že propojení vlastního bonitačního průzkumu a kritérií EU možné je. Bodové ocenění je velmi vhodné rovněž pro tržní účely, kdy značně zjednodušuje tvorbu tržní ceny podle místních podmínek.

LITERATURA

- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D.: *Ekonomie*. Nakladatelství Svoboda, Praha 1991, 1 011 s.
- KINDLER, R.: *Angemessene Pachtpreise in den neuen Bundesländern*. Dtsch. Landwirtsch., Berlin 1994.
- BRANDES, W. – ODENING, M.: *Investition, Finanzierung und Wachstum in der Landwirtschaft*. Ulmer, Stuttgart 1992.
- Bonitace čs. zemědělských půd a směry jejich využití (5. díl). MZe, Praha 1990.
- Naučný slovník zemědělský (díly 1–12). SZN, Praha 1989.
- MAŠEK, F.: *Pozemkový katastr*. Tiskové podniky Rovnost, Brno 1948.
- Interní materiály VÚZE.

Došlo 18. 12. 1997

Kontaktní adresa:

Ing. Václav Voltr, CSc., Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Mánesova 75, 120 58 Praha 2, Česká republika, tel.: 02/22 000 324, e-mail: VOLTR@agrec.cz

CZECH, SLOVAK, HUNGARIAN, POLISH AND SLOVENIEN AGRICULTURE IN COMPARISON WITH SELECTED EU COUNTRIES – PART II

Pramen: Czech, Slovak, Hungarian, Polish and Slovenien agriculture in comparison with EU countries, RIAFE Bratislava 1997

ABBREVIATIONS AND SOURCES

*	Eurostat estimate – odhad Eurostatu
**	CEC estimate, Directorat-General for Agriculture – odhad Komise EU, vrchního ředitelství pro zemědělství (DG VI)
*	Former German Democratic Republic included – zahrnuta dřívější NDR
–	nil – není (smysluplné)
0	less than half a unit – menší než polovina (uváděné) jednotky
x	not applicable – není aplikovatelné
:	not available – není k dispozici
.	not fixed – není pevné
..	no prices quoted – nejsou určeny ceny
#	uncertain – nejisté
p	provisional – předběžné
r	revised – revidované
s	secret – tajné
–	average – průměr
„1985”	_(1984, 1985, 1986) – průměr z daného roku, roku předcházejícího a následujícího
„1990”	_(1989, 1990, 1991) – průměr z daného roku, roku předcházejícího a následujícího

% TAV (annual rate of change) = $100 \times \text{Anti-log } * \log (\text{year } T + N / \text{year } T) / N - 100$ – % PRR (průměrný relativní růst (za období T, T + N))

CEFTA	Central European Free Trade Agreement CEFTA – Středoevropská dohoda v oblasti volného obchodu
CNB	Czech National Bank – ČNB (Česká národní banka)
CPI	Consumer Price Index – ISC (index spotřebitelských cen)
CSO	Czech Statistic Office – ČSÚ (Český statistický úřad)
CSOP	Central Statistical Office of Poland – Polský statistický úřad
EC	European Commission, Directorate-General for Agriculture – Evropská komise
ECU	European Currency Unit – (měnová jednotka Evropské unie)
EEC	European Economic Commission – EHK (Evropská hospodářská komise)

EUR 12	European Union (12 countries) – Evropská unie (12 států)
EUR 15	European Union (15 countries) – Evropská unie (15 států)
EUROSTAT	Statistical Office of the European Communities – Evropské statistické centrum
GDP	Gross Domestic Product – HDP (hrubý domácí produkt)
GVA	Gross Value Added – HPH (hrubá přidaná hodnota)
HCSO	Hungarian Central Statistical Office – Maďarský statistický úřad
NC	National Currency – NM (národní měna)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development – Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
SORS	Statistical Office of the Republic of Slovenia – Statistický úřad Slovenské republiky
SOSR	Statistical Office of the Slovak Republic – Statistický úřad Slovenské republiky
UAA	utilized agricultural area – užitá zemědělská půda
VAT	Value Added Tax – DPH (daň z přidané hodnoty)

CONTENTS

Working vocabulary of use terms	
3.3.3.	Producer price indices (excluding VAT)
3.3.4.	Annual rate of change of a) consumer prices for foodstuffs and beverages; b) producer prices for agricultural products
3.3.5.	Input prices (excluding VAT) (part)
3.3.6.	Agricultural wages
3.3.8.	Market value of agricultural land (parcels)
3.3.1.3.	Producer prices
3.5.1.2.	Persons employed in agriculture, hunting, forestry and fishing (1980–95)
3.5.1.3.	Employment in agriculture and in the other sectors
3.5.2.2.	Main crops in 1993
3.5.2.4.	Area used for the principal agricultural products

3.3.3. Producer price indices (excluding VAT) (1990 = 100)

	Nominal indices				% TAV	Indices in real terms (deflated)				% TAV
	1993	1994	1995	1996	$\frac{1995}{1994}$	1993	1994	1995	1996	$\frac{1995}{1994}$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<i>Crop products</i>										
EUR 15	95.3	101.9	111.2		9.1	81.8	84.1	88.1		4.8
Belgium	91.5	102.0	96.1		-5.8	84.2	91.7	85.2		-7.2
Denmark	84.9	87.3	88.3		1.2	80.2	80.9	80.1		-0.9
Germany	86.9	94.6	98.0		3.6	77.8	82.5	83.9		1.7
France	83.1	84.5	87.3		3.4	77.1	77.0	78.3		1.7
Italy	99.2	103.8	117.3		13.0	85.0	85.5	91.9		7.5
Netherlands	93.6	102.1	110.4		8.1	85.1	90.3	95.8		6.1
Austria	93.7	97.4	71.5		-26.6	82.6	84.9	61.0		-28.2
United Kingdom	96.2	98.3	111.3		13.1	86.3	86.1	94.1		9.4
EUR 12	97.7	101.8	107.1		5.2	81.7	84.5	87.3		3.4
Czech Republic (1)	129.3	124.2	133.0	155.3	16.7	61.4	53.7	52.8	56.7	7.3
Slovakia (1)	132.5	139.3	141.9	154.8	9.1	60.7	56.2	52.1	53.8	3.3
Hungary (1)	120.2	142.8	178.2	270.5	51.8	:	:	:	:	:
Poland	302.7	384.5	508.3	589.6 (2)	32.2	:	:	:	:	:
Slovenia (3)(1)	849.9	1 002.9	1 081.1	1 309.2	21.1	97.9	96.5	92.4	102.0	10.4
<i>Livestock products</i>										
EUR 15	99.8	101.2	100.4		-0.7	88.2	86.6	83.3		-3.8
Belgium	90.7	89.9	86.9		-3.3	83.5	80.8	77.0		-4.7
Denmark	84.5	85.0	84.2		-0.9	79.8	78.7	76.4		-2.9
Germany	91.2	90.6	89.9		-0.8	81.7	79.0	77.0		-2.5
France	95.1	94.1	92.5		-1.7	88.2	85.8	82.9		-3.4
Italy	107.6	109.8	114.3		4.0	92.1	90.5	89.5		-1.1
Netherlands	90.4	90.2	88.8		-1.5	82.2	79.8	77.1		-3.4
Austria	98.3	98.3	74.8		-23.9	86.7	85.7	63.8		-25.5
United Kingdom	118.3	118.5	122.3		3.2	106.1	103.7	103.5		-0.2
EUR 12	100.0	101.4	102.1		0.7	86.0	84.8	82.3		-2.9
Czech Republic (1)	104.9	116.4	125.8	132.2	5.1	49.9	50.4	49.9	48.2	-3.4
Slovakia (1)	123.5	142.5	148.6	150.8	1.5	56.5	57.5	54.6	52.4	-4.0
Hungary	131.9	172.5	228.3	250.7	9.8	:	:	:	:	:
Poland	257.5	360.3	420.5	493.2 (2)	16.7	:	:	:	:	:
Slovenia (1)	796.6	987.8	1 099.4	1 193.9	8.6	91.8	95.0	93.9	92.9	-1.1
<i>Total</i>										
EUR 15	97.6	101.5	105.6		4.0	85.1	85.4	85.6		0.2
Belgium	91.0	94.3	90.2		-4.3	83.8	84.8	80.0		-5.7
Denmark	84.7	85.8	85.7		-0.2	80.0	79.5	77.7		-2.2
Germany	90.0	91.7	92.2		0.5	80.6	80.0	78.9		-1.3
France	88.7	89.0	89.8		0.8	82.3	81.1	80.4		-0.8
Italy	102.5	106.2	116.1		9.3	87.8	87.5	90.9		4.0
Netherlands	91.8	95.2	97.9		2.8	83.5	84.2	84.9		0.9
Austria	97.2	98.1	74.1		-24.5	85.7	85.5	63.2		-26.1
United Kingdom	109.4	110.4	117.8		6.8	98.1	96.6	99.7		3.2
EUR 12	97.7	101.8	107.1		5.3	84.2	84.6	84.9		0.4
Czech Republic (1)	114.0	120.0	129.2	140.0	8.4	54.3	51.9	53.0	51.1	0.4
Slovakia (1)	127.4	141.2	145.8	152.7	4.7	58.3	57.0	53.6	53.0	-1.1
Hungary	127.5	159.3	202.5	260.0	28.4	:	:	:	:	:
Poland	273.2	364.4	444.9	519.2 (2)	22.1	:	:	:	:	:
Slovenia (1)	775.0	967.2	1 095.9	1 214.2	10.8	89.3	93.0	93.6	94.5	1.0

Source: Eurostat

(1) % TAV 1996/1995

(2) Not final data

(3) Fruit and grapes not included

3.3.4. Annual rate of change of: (a) consumer prices for foodstuffs and beverages; (b) producer prices for agricultural products

	% TAV			% trend compared with preceding year			% trend compared with the corresponding month of preceding year	
	AAA	BBB	CCC	1993	1994	1995	III 1996	VI 1996
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Consumer prices for foodstuffs and beverages:</i>								
EUR 15	:	:		:	:	:	:	:
Belgium	0.6	0.8		-0.6	1.8	1.6	:	:
Denmark	1.3	1.7		-0.3	3.0	3.0	:	:
Germany	2.0	1.8		0.6	1.5	1.1	:	:
France	1.1	1.0		-0.2	1.5	0.6	:	:
Italy	5.6	6.0		1.3	3.5	6.2	:	:
Netherlands	1.7	1.5		-0.3	1.8	0.4	:	:
Austria	3.4	2.5		3.0	1.9	-0.6	:	:
United Kingdom	2.6	2.9		1.7	1.2	3.8	:	:
EUR 12	3.4	3.5		1.0	3.0	3.4	:	:
Czech Republic								
Slovakia	22.1	20.0	17.2	21.3	16.2	11.9	3.9	4.8
Hungary	23.4	24.9	23.6	29.2	23.4	31.1	:	:
Poland (1)	37.3	35.2	32.3	33.6	33.0	27.0	17.8	16.6
Slovenia (2)	908.2	1 066.4	1 174.9	25.7	23.0	15.7	8.3	8.9
<i>Producer prices for agricultural products:</i>								
EUR 15	0.2	:		-0.6	4.0	4.0	:	:
Belgium	-1.4	:		-6.8	3.6	-4.3	:	:
Denmark	-3.5	:		-12.8	1.4	-0.2	:	:
Germany	-2.1	:		-7.3	2.0	0.5	:	:
France	-2.9	:		-4.5	0.3	0.8	:	:
Italy	1.5	:		2.1	3.6	9.3	:	:
Netherlands	-1.0	:		-7.1	3.7	2.8	:	:
Austria	-0.5	:		-2.2	0.9	-24.5	:	:
United Kingdom	1.5	:		8.4	0.9	6.8	:	:
EUR 12	0.3	:		-0.5	4.2	5.3	:	:
Czech Republic	4.9	5.5	6.0	16.6	9.3	10.3		8.3 (3)
Slovakia	9.2	7.8	7.3	14.6	10.8	3.3	-2.9	1.7
Hungary	12.3	15.1	17.2	18.5	24.9	127.1	:	:
Poland	38.2	34.8	31.6	31.9	33.3	34.1		
Slovenia (3 + A85)	866.4	995.0	1 113.2	18.7	24.7	13.3	8.4	12.8

Source: Eurostat

(1) Excl. alcohol

(2) Foodstuffs

(3) 1996

3.3.5. Input prices (excluding VAT) ECU/100 kg

		Belgium	Denmark	Germany	France	Italy	Netherlands	Austria	United Kingdom	Czech Republic	Slovakia	Hungary	Poland	Slovenia (15)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
<i>A – Animal feed</i> Barley	1993	19.97	17.00	15.87	19.98	19.06	16.55	:	21.28	9.21	7.66	7.57	10.92	17.8
	1994	19.01	15.33	14.39	19.20	17.36	15.43	24.26	20.69	8.83	7.87	6.86	8.68	
	1995	18.71	14.85	13.84	18.90	17.21	15.01	13.68	19.67	8.75	7.37	5.68	10.93	
	1996									8.63	8.46	12.07	17.46	
Oats	1993	24.89	:	16.48 (7)	21.31	27.08	:	:	23.98	7.51	7.34	7.72	10.38	
	1994	20.51	:	12.44 (7)	20.89	22.84	:	:	22.97	7.08	7.66	6.90	7.95	
	1995	18.93	:	11.15 (7)	17.68	22.39	:	:	21.39	6.56	7.58	5.45	9.55	
	1996									9.03	8.35	11.24	12.54	
Maize	1993	22.90	:	17.16	23.87	20.38	19.31	:	29.32	9.77	9.05	9.46	16.00	18.5
	1994	20.50	:	15.53	21.62	17.33	17.00	23.09	28.77	9.92	9.45	8.04	16.89	
	1995	21.82	:	16.42	22.51	19.15	17.87	15.87	27.61	10.27	9.64	7.54	17.71	
	1996									14.01	11.46 (8)	10.40	18.23	
Roasted extracted soya bean meal	1993	23.50	19.51	22.59 (7)	24.65	21.25	19.22	:	28.08			:		31.4
	1994	22.55	19.61	21.35 (7)	24.76	20.32	17.75	23.79	27.95			:		
	1995	21.16	17.99	19.20 (7)	22.10	18.56	16.15	21.87	24.94			:		
Fish meal	1993	45.74	54.71	45.24 (7)	:	50.01	35.81	:	46.85			:		
	1994	44.58	53.19	43.22 (7)	:	46.34	34.66	40.31	46.05			:		
	1995	:	51.72	48.07 (7)	:	47.18	40.07	46.46	46.65			:		
Dried sugarbeet pulp	1993	15.33	:	13.93	10.84	16.35	16.87	:	18.77			:		
	1994	16.18	:	13.61	11.20	16.68	17.14	13.76	19.27			:		
	1995	18.27	:	14.79	12.99	16.57	19.63	14.15	17.24			:		
<i>B – Compound feedingstuffs</i>														
Supplementary feed for dairy cattle (stall-fed) (in bags)(1)	1993	23.76	:	16.77	21.76	24.46	18.53	:	:			:	12.5 (9, 10)	
	1994	24.24	:	16.36	22.51	23.64	18.95	29.67	:			:	13.5 (9, 11)	
	1995	24.14	:	16.15	21.39	22.48	19.11	24.62	:			:	16.9 (9, 12)	
Complete feed for fattening (in bags)(2)	1993	24.08	20.53	20.96	20.79	24.93	20.92	:	:			:	24.7 (9, 10)	
	1994	23.67	19.17	19.88	20.71	24.28	20.76	31.70	:			:	24.7 (9, 11)	

Continuation of Tab 3.3.5.

		Belgium	Denmark	Germany	France	Italy	Netherlands	Austria	United Kingdom	Czech Republic	Slovakia	Hungary	Poland	Slovenia (15)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	1995	23.48	18.77	19.65	19.70	23.20	21.20	26.49	:			:	27.9 (9, 12)	
Complete feed for "battery" laying hens (3) (in bags)	1993	28.13	:	23.13	20.52	27.70	22.57	:	:			:		25.1
	1994	28.53	:	21.98	20.99	26.94	22.29	36.56	:			:		
<i>C – Fertilizers (4)</i>														
Ammonium nitrate (26 % N in bags) (5, 6)	1993	49.16	55.03	56.88 (7)	50.09	19.39	46.34	:	39.04				:	14.7
	1994	46.94	54.59	50.37 (7)	48.42	52.51	46.98	:	42.30			:		
	1995	:	60.85	59.46 (7)	55.27	59.23	58.56	:	43.18			:		
Superphosphate	1993	68.64	70.73	:	63.07	54.19	72.59	:	:			:	17.57 (13)	
	1994	61.92	73.10	:	64.18	57.03	74.13	:	:			:	18.14 (13)	
	1995	:	74.39	:	69.81	58.74	75.31	:	:			:	17.39 (13)	
Potassium chloride	1993	31.83	30.00	37.80 (7)	25.63	24.21	:	23.58			:	9.32		
	1994	29.64	30.41	34.44 (7)	27.05	23.97	36.70	:	26.02			:	9.43	
	1995	:	32.59	35.97 (7)	28.64	25.04	38.03	:	28.03			:	9.75	
<i>D – Compound fertilizers (4)</i>														
Fertilizers containing nutrients NPK 20-10-10	1993	:	:	:	:	:	18.34	:	13.22			:		
	1994	:	:	:	:	:	18.72	:	13.43			:		
	1995	:	:	:	:	:	20.26	:	14.12			:		
Fertilizers containing nutrients NPK 17-17-17 (bags)	1993	18.83	:	22.40 (7)	19.63	:	20.60	:	16.19			:		
	1994	18.71	:	:	19.73	:	20.48	:	15.45			:		
	1995	:	:	:	21.86	:	22.99	:	17.16			:		
Fertilizers containing nutrients NPK 9-9-18	1993	:	:	15.67 (7)	:	:	13.82	:	10.15			:		
	1994	:	:	14.45 (7)	:	:	13.75	:	10.38			:		
	1995	:	:	15.92 (7)	:	:	15.23	:	10.92			:		
<i>E – Fuel</i>														
Petrol	1993	69.41	33.31	60.55 (7)	:	40.68	70.83	:	69.39			:	42.94 (14)	41.1 (16)
	1994	72.02	:	67.53 (7)	:	67.50	75.19	61.15	73.30			:	40.43 (14)	
	1995	73.85	32.29	69.17 (7)	:	53.10	75.61	:	72.43			:	39.23 (14)	
Diesel fuel	1993	17.74	21.08	26.98 (7)	:	31.34	25.44	:	26.90			:	34.48	40.6 (16)

		Belgium	Denmark	Germany	France	Italy	Netherlands	Austria	United Kingdom	Czech Republic	Slovakia	Hungary	Poland	Slovenia (15)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Heating fuel	1994	16.92	19.97	29.51 (7)	:	25.83	22.21	48.67	22.80			:	32.64	21.1 (16)
	1995	16.32	19.68	29.52 (7)	:	29.33	22.75	:	20.34		:	31.90		
	1993	17.74	20.78	21.75 (7)	30.98	61.50	25.91	:	:			:		
	1994	16.92	19.64	20.39 (7)	30.14	56.84	24.91	:	:			:		
	1995	16.32	19.44	19.91 (7)	29.72	52.49	21.39	:	:			:		

Source: Eurostat

- (1) Germany and Sweden: bulk price
 (2) Germany, France and Sweden: bulk price
 (3) Germany, France and Sweden: bulk price
 (4) Price for 100 kg of pure nutrient content, except for compound fertilizers: price per 100 kg of product
 (5) Ammonium nitrate (26% N): Germany: since 1994 bulk price
 (6) Ammonium nitrate (33% N): Greece, France and United Kingdom
 (7) Figures for Federal Republic Germany as constituted before 3 October 1990, including West Berlin
 (8) Maize industrial
 (9) Retail prices
 (10) 1994
 (11) 1995
 (12) 1996
 (13) Granulated
 (14) 94 octane, leaded in ECU/100 l
 (15) Source: Agricultural Institute of Slovenia (internal data; 1996)
 (16) Source: Agricultural Institute of Slovenia (internal data; 1996)

3.3.6. Agricultural wages, input prices (1) and producer prices (excluding VAT) (1990 = 100)

	1993	1994	1995	1996	1995 1990	1995 1994	1996 1995	1996 1990
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Farm wages								
EUR 15	:	:	:		x	x		
Belgium	111.4	113.6	:		x	x		
Denmark	110.6	114.0	115		2.8	0.9		
Germany	112.7	116.0	119		3.6	2.7		
France (4)	111.8	114.2	118		3.3	3.2		
Italy	123.7	123.9	127		4.8	2.1		
Netherlands	114.2	110.4	114		2.7	3.6		
Austria	116.5	120.6	124		4.4	3.1		
United Kingdom	116.9	121.4	127.3		4.9	4.9		
EUR 12	:	:	:		x	x		
Czech Republic	138.1	158.1	186.3	218.7	17.9	17.8	17.4	13.9
Slovakia	124.7	142.3	158.2	178.4	9.6	11.2	12.8	10.1
Hungary	170.7	218.7	265.1	311.3	21.5	21.2	17.4	20.8
Poland (8)	134.7	181.2	238.4	308.7 (9)	33.6 (10)	31.6	29.5	32.5 (11)
Slovenia								
Inputs (2)								
EUR 15	105.6	106.3	:		x	x		
Belgium	98.8	98.5	:		x	x		
Denmark	93.6	91.4	:		x	x		
Germany	102.4	103.4	:		x	x		
France (4)	100.3	100.1	:		x	x		
Italy	111.7	113.0	:		x	x		
Netherlands	99.7	98.8	:		x	x		
Austria	104.4	102.0	:		x	x		
United Kingdom	111.9	111.8	:		x	x		
EUR 12	105.6	106.4	:		x	x		
Czech Republic		100 (7)	104.7	117.2		4.7	11.9	
Slovakia	208.5	229.3	249.9	273.4	20.1	9.0	9.4	18.2
Hungary	171.8	202.9	250.9	348.5	20.2	23.4	38.9	23.1
Poland								
Slovenia								
Producer prices (3)								
EUR 15	97.2	101.0	:		x	x		
Belgium	91.0	94.3	:		x	x		
Denmark	84.7	85.8	:		x	x		
Germany	90.0	91.7	:		x	x		
France (4)	88.7	88.3	:		x	x		
Italy	102.5	106.2	:		x	x		
Netherlands	91.8	95.8	:		x	x		
Austria	97.2	98.1	:		x	x		
United Kingdom	105.4	106.1	:		x	x		
EUR 12	97.2	101.2	:		x	x		
Czech Republic					6.6 (5)		8.3	6.8 (6)
Slovakia	127.4	141.2	145.8	152.7	7.8	3.3	4.7	7.3
Hungary	127.5	159.3	202.4	259.9	15.1	26.8	28.4	17.2
Poland	273.2	364.4	444.9	519.2 (9)	34.8	22.1	16.7	31.6
Slovenia	118.7	124.7	113.3	110.8	995.0	13.3	10.8	113.0

Source: Eurostat ("Purchase price of inputs" and "Producer prices for agricultural products" are harmonized indices, whereas "Farm wages" remain heterogeneous national indices)

(1) The EU index of farm input prices is a Laspeyres index, whereas the deflated price series (see Table 3.1.8) is a Paasche index. The discrepancies between the figures in the two tables are mainly a matter of the differing index formulae

(2) Indices of the prices of goods and services of current agricultural consumption

(3) Annual indices include fruit and vegetables

(4) Source: SCEES (8) 1992 = 100

(5) 1995/1989 (9) Not final data

(6) 1996/1989 (10) TAV 1995/1992

(7) Average of year 1994 = 100 (11) TAV

3.3.8. Market value of agricultural land (parcels)

1	2	ECU/ha (1)				% TAV (real) (2)	
		1992	1993	1994	1995	1995 1979	1995 1994
Belgium (3)	Arable land	11 696	11 944	12 148	12 860	0	1
	Meadow	9 489	9 527	9 995	10 228	-5	-2.0
Denmark (4)	Agricultural land	6 275	5 887	6 483	7 608	-3.7	12
Germany	Agricultural land	14 937	15 380	15 653	17 173	-2.5	5
Germany (9)	Agricultural land	11 812	11 423	11 349	11 357	x	-4
France	Arable land	3 096	3 060	3 054	3 080	-5	-2
	Natural meadow	2 234	2 201	2 188	2 222	-6	-1.0
Italy (10)	Agricultural land	13 284	11 745	11 685	10 916	-3	-1
Netherlands (5)	Arable land	17 848	18 803	18 302	:	x	x
	Meadow	22 023	21 239	21 406	:	x	x
Austria		:	:	:	:	x	x
United Kingdom:							
- England (6)	Agricultural land	4 981	4 890	:	:	x	x
- Wales (6)	Agricultural land	3 325	3 568	:	:	x	x
- Scotland (7)	Agricultural land	3 260	3 022	:	:	x	x
- Northern Ireland (6)	Agricultural land	4 899	5 730	:	:	x	x
Czech Republic	Agricultural land				1 450 (12)		
Slovakia	Agricultural land	1 076	1 003	1 011	1 002		
Hungary	Agricultural land	:	:	:	:	:	
Poland	Agricultural land	1 220 (13)	854	820	772		-26.5 (14)
Slovenia	Agricultural land						

Source: Eurostat

(1) Converted at current exchange rates

(2) In national currencies, deflated (implicit CPI)

(3) Weighted average of public and private sales.

(4) Agricultural holdings with buildings (10-100 ha)

(5) Land with vacant possession

(6) Sales of all agricultural land with vacant possession of more than 5 ha (2 ha in Northern Ireland)

(7) Price of farms (land and buildings) of more than 5 ha

(8) Sales of all utilizable agricultural land whether for agricultural or non-agricultural purposes (industrial estates, road building, building plots)

(9) Ex-German Democratic Republic included

(10) Source: INEA

(11) Source: ESRI

(12) Official prices, 1996

(13) PLN/ha, the rest in ECU/ha

(14) At 1990 prices

3.3.13. Producer prices in the Member States in 1995 (ECU/100 kg)

	Belgium	Denmark	Germany	France	Italy	Netherlands	Austria	United Kingdom	Czech Republic (4)	Slovakia (4)	Hungary	Poland	Slovenia
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
<i>Crop products</i>													
Common wheat	12.60	13.79	:	12.99	16.69	13.53	11.84	13.95	11.71 (5)	9.79 (5)	12.70	11.28	19.20
Durum wheat	:	:	:	15.82	18.33	:	14.32	:	:	:	14.98		
Rye	12.11	12.68	:	13.52	15.43	13.15	9.99	:	:	9.71	11.04	7.19	16.67
Barley	12.16	14.89	:	12.52	16.26	12.96	10.82	12.98	11.11 (6)	10.35 (6)	12.07	9.63	14.49
Oats	11.04	12.03	:	10.91	19.10	12.72	10.48	12.23	9.03 (7)	8.35 (7)	11.24	7.71	16.17
Maize	:	:	:	13.39	17.99	:	14.37	:	14.01 (8)	11.46 (8)	10.40		15.49
Potatoes	13.75	28.42	20.66	17.27	29.63	18.10	16.23	28.64	15.42	12.80	10.67	7.66	11.95
Sugarbeet	:	48.25	:	:	41.57	:	:	:	2.74	2.39	2.33	2.58	4.81
Dessert apples (1)	31.96	50.50	47.53	43.83	28.41	30.49	37.17	56.19	34.66	27.19	9.74	13.00	34.27
Dessert pears (1)	45.52	54.95	30.40	50.42	40.85	39.07	47.94	55.85	28.98	19.29	11.34		41.45
Table grapes (1)	:	:	:	103.91	48.05	:	:	:	-	30.84	22.10		65.59
Oranges (1)	:	:	:	:	25.19	:	:	:	-	:			
Cauliflowers (2)	40.02	:	34.38	:	36.27	68.61	30.72	39.68	30.29	24.00	17.83	19.46	
Lettuces (2)	44.07	:	59.57	:	39.54	46.69	37.93	61.39	70.79	69.15	47.84		
Asparagus (2)	:	:	482.18	:	177.11	364.47	557.56	529.51	-	:	89.90		
Tomatoes (2)	:	:	71.97	:	36.50	:	12.52	:	61.54	52.80	7.36	10.53	31.20
Carrots (2)	:	:	24.19	:	32.02	22.87	18.74	28.17	15.96	14.90	7.74	6.06	31.92
Onions (2)	:	36.16	15.83	39.54	33.45	:	21.39	31.89	14.19	17.19	8.13	14.35	39.57
Dry peas	:	:	:	12.65	:	14.10	:	17.50	14.37 (9)	12.54	15.19	22.06	88.49
Dry beans	:	:	:	:	104.08	:	:	:	71.39 (10)	51.12	90.27	95.12	169.94
<i>Livestock products</i>													
Calves (3)	502.62	:	:	446.59	464.56	:	489.36	:	122.84 (11)	119.89	105.80	133.98 (12)	486.90
Pigs (3)	140.20	126.23	121.15	:	155.40	:	119.02	120.60	125.82	122.06	88.81	82.30 (12)	166.32
Poultry carcasses (class A)	:	:	139.83	117.85	121.75	:	182.59	105.35	69.53	77.67	82.96	131.75	128.55
Whole drinking milk	:	:	50.01	:	74.11	:	:	:	24.88	17.97	18.04	14.04	25.69
Cream	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	71.01 (13)		
Butter	:	327.92	:	427.28	319.95	337.79	:	332.27	228.03			188.45	

Source: Eurostat

- (1) All varieties
 (2) All qualities
 (3) Carcass weight
 (4) 1996
 (5) Food wheat
 (6) Malt barley
 (7) Feed oats

- (8) Feed maize
 (9) Food dry peas
 (10) Food dry beans
 (11) Liveweight
 (12) Liveweight
 (13) 18% fat in bottle

3.5.1.2. "Persons employed" (1) in "agriculture, hunting, forestry and fishing" (1970-1995)

	x 1 000					% TAV				
	1970	1980	1990	1995	1996	1980 1970	1990 1970	1990 1980	1995 1990	1996 1990
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
EUR 15	:	:	:	:		x	x	x	x	
Belgium	177	116	100	:		-4.2	-2.8	-1.4	x	
Denmark	266	200	150	128		-2.8	-2.8	-2.8	-3.2	
Germany	2 262	1 403	1 070	1 197		-4.7	-3.7	-2.7	x	
France	2 751	1 821	1 248	1 015		-4.0	-3.9	-3.7	-4.1	
Italy	3 878	2 899	1 863	1 489		-2.9	-3.6	-4.3	-4.4	
Netherlands	:	244	289	:		x	x	1.7	x	
Austria	553	323	269	:		-5	-4	-2	x	
United Kingdom	:	614	588	580		x	x	-0.4	-0.3	
EUR 12	:	11 881	8 664	:		x	x	-3.1	x	
Czech Republic				312	299			-0.2	-13.1	-11.7
Slovakia	504	385	342	201	189	-2.7	-3.8	-1.2	-10.1	-9.4
Hungary	1 254	789	548	348	327	-4.5	-4.1	-3.6	-8.7	-8.3
Poland	5 392	5 298	4 330	4 045	4 372 (2)	-0.2	-1.1	-2.0	-1.3	0.2
Slovenia		789	548	92	89			-30.5	-83.2	-83.8

Source: Eurostat, annual employment and labour force statistics

(1) "Persons employed" include all persons working for remuneration or self-employed, plus unpaid family workers. Persons employed in more than one economic sector are counted only in the sector in which they mainly work

(2) Not final data

3.5.1.3. Employment in agriculture and in the other sectors

	1970	1980	1990	1993	1994	1995	1996
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Total civilian employment (1 000 persons)</i>							
EUR 15	:	:	:	147 017*	146 824*	147 650*	
Belgium	3 546	3 610	3 675	3 753*	3 753*	3 753*	
Denmark	2 315	2 460	2 630	2 574	2 545	2 580	
Germany	26 169	26 528	28 825	36 026	35 894	35 830	
France	20 328	21 443	22 098	21 753	21 743	22 001	
Italy	19 218	20 313	21 215	20 359	20 000	19 880	
Netherlands	:	4 970	6 268	6 571	6 631	6 631*	
Austria	2 953	3 035	3 406	3 564	3 709	3 709*	
United Kingdom	24 381	25 136	26 916	25 113	25 261	25 517	
EUR 12	:	124 588	133 712	:	:	:	
Czech Republic						5 012	4 987
Slovakia	1 962	2 274	2 459	2 118	2 096	2 147	2 195
Hungary	4 980	5 074	5 472	4 352	4 136	4 045	3 974
Poland	15 175	17 325	16 511	14 761	14 924	14 968	15 438 (2)
Slovenia				845	851	882	874
USA	78 678	99 303	118 793	120 259	123 060	124 900	
Japan	50 940	55 360	62 490	64 500	64 530	:	
<i>Agriculture (1) (% of total civilian employment)</i>							
EUR 15	:	:	:	5.6*	5.5*	5.3*	
Belgium	5.0	3.2	2.7	2.5*	2.5*	2.5*	
Denmark	11.5	8.1	5.7	5.4	5.2	5.0	
Germany	8.6	5.3	3.7	3.5	3.3	3.3	
France	13.5	8.5	5.6	5.1	4.8	4.6	
Italy	20.2	14.3	8.8	8.2	7.9	7.5	
Netherlands	:	4.9	4.6	3.9	4.0	4.0*	
Austria	18.7	10.6	7.9	6.9	7.3	7.3*	
United Kingdom	:	2.4	2.2	2.3	2.3	2.3	
EUR 12	:	9.5	6.5	:	:	:	
Czech Republic						6.2	6.0
Slovakia	25.7	16.9	13.9	9.4	10.2	9.4	8.6
Hungary	25.2	19.8	17.5	9.9	9.0	8.6	8.2
Poland	35.5	30.6	26.8	26.6	27.1	26.9	28.1 (2)
Slovenia				10.7	11.5	10.4	10.2
USA	4.5	3.6	2.9	2.7	2.9	2.9	
Japan	17.4	10.4	7.2	5.9	5.8	:	
<i>Industry (% of total civilian employment)</i>							
EUR 15	:	:	:	30.6*	30.0*	29.8*	
Belgium	43.3	35.2	28.7	27.5*	27.5*	27.5*	
Denmark	37.8	28.9	26.6	25.3	24.4	25.2	
Germany	49.3	43.7	40.6	38.6	37.6	37.6	
France	39.2	36.0	30.0	27.3	26.6	26.2	
Italy	39.5	37.9	32.7	32.6	32.4	32.1	
Netherlands	:	31.4	26.3	24.0	23.0	23.0*	
Austria	40.5	40.7	37.0	35.2	32.8	32.8*	
United Kingdom	:	36.1	27.7	24.3	24.1	23.8	
EUR 12	:	37.4	32.4	:	:	:	
Czech Republic						41.4	41.1

	1970	1980	1990	1993	1994	1995	1996
1	2	3	4	5	6	7	8
Slovakia	41.5	45.2	44.4	37.8	36.9	36.5	35.9
Hungary	40.8	41.4	36.1	33.2	32.4	32.5	31.8
Poland	29.3	30.2	28.0	24.6	24.9	24.9	24.3 (2)
Slovenia				44.1	42.3	43.2	42.2
USA	33.1	29.3	25.1	23.0	23.0	23.0	
Japan	35.7	35.3	34.1	34.3	34.0		
<i>Services (% of total civilian employment)</i>							
EUR 15	:	:	:	63.6*	64.4*	64.7*	
Belgium	51.7	61.6	68.5	70.0*	70.0*	70.0*	
Denmark	50.7	63.0	67.6	69.3	70.4	69.8	
Germany	42.0	51.0	55.6	57.9	59.1	59.1	
France	47.2	55.5	64.4	67.6	68.6	69.2	
Italy	40.3	47.8	58.5	59.3	59.7	60.4	
Netherlands	:	63.6	69.1	69.7	70.8	70.8*	
Austria	40.7	48.7	55.1	57.9	60.0	60.0*	
United Kingdom	:	61.4	70.1	73.5	73.5	73.9	
EUR 12	:	53.0	61.1	:	:	:	
Czech Republic						52.4	52.9
Slovakia	32.8	37.9	41.7	52.8	52.9	54.1	55.5
Hungary	34.0	38.8	46.4	56.9	58.6	58.9	60.0
Poland	35.2	39.2	34.6	42.7	42.2	42.5	44.9 (2)
Slovenia				45.1	46.2	46.3	47.5
USA	62.3	67.1	72.0	73.2	74.1	74.1	
Japan	46.9	54.2	58.2	59.3	59.8	:	
<i>Share of paid employment in agriculture (%)</i>							
EUR 15	:	:	:	31.1*	30.6*	31.0*	
Belgium	10.6	13.1	17.9	18.9*	18.9*	18.9*	
Denmark	23.3	25.0	36.1	37.0	39.4	41.3	
Germany	13.0	18.1	27.1	43.8	44.7	44.7	
France	20.5	17.9	21.1	23.5	24.3	25.0	
Italy	31.9	37.5	42.2	37.9	36.5	36.6	
Netherlands	:	22.5	35.6	38.8	38.8*	38.8*	
Austria	:	:	12.4	14.6	13.8	13.8*	
United Kingdom	:	63.3	53.4	57.5	54.3	54.1	
EUR 12	:	26.2	29.0	:	:	:	
Czech Republic							
Slovakia							
Hungary	:	:	:	:	:	:	:
Poland			4.0	2.1	1.7	1.5	
Slovenia							
USA	34.5	43.8	52.9	53.6	:	:	
Japan	5.3	7.8	9.3	11.5	11.5	:	

Source: Eurostat (annual employment and labour force statistics) and OECD (annual labour force statistics)

(1) Agriculture, forestry, hunting

(2) Not final data

3.5.2.2. Main crops in 1994 (1 000 ha)

	EUR 15		Belgium		Denmark		Germany		France	
	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%) 1	2	3	4	5
UAA total	16 743	100.1	1 963	100.0	3 479	100.0	15 889	100.0	128 937	100.0
Cereal (total excl. rice) of which:	3 864	23.1	194	9.9	831	23.9	3 042	19.1	31 902	24.7
– common wheat	845	5.0	121	6.2	241	6.9	1 810	11.4	12 304	9.5
– durum wheat	1 527	9.1	:	:	9	0.3	1	0.0	2 988	2.3
– grain maize	910	5.4	11	0.6	179	5.2	0	0.0	3 673	2.8
– barley	393	2.3	44	2.2	253	7.3	1 106	7.0	9 712	7.5
– rye	7	0.0	6	0.3	86	2.5	7	0.0	1 142	0.9
Rice	377	0.3	:	:	:	:	:	:	27	0.1
Sugarbeet	2 064	1.5	95	7.0	66	2.4	500	2.9	437	1.4
Oilseeds (total) of which:	:	:	17	1.3	171	6.3	1 288	7.4	1 794	5.9
– rape	:	:	6	0.4	170	6.3	1 058	6.1	671	2.2
– sunflower	2 947	2.1	:	:	:	:	189	1.1	986	3.2
Olive trees	4 347	3.1	:	:	:	:	:	:	15	0.0
Cotton	424	0.3	:	:	:	:	:	:	:	:
Tobacco	:	:	0	0.0	:	:	4	0.0	10	0.0
Hops	:	:	0	0.0	:	:	22	0.1	1	0.0
Potatoes	1 424	1.0	52	3.8	39	1.4	293	1.7	166	0.5
Dry pulses	:	:	6	0.4	102	3.8	96	0.6	699	2.3
Fresh vegetables (total) of which:	:	:	56	4.1	:	:	137	0.8	318	1.0
– tomatoes	:	:	1	0.1	:	:	0	0.0	11	0.0
– onions	:	:	0	0.0	:	:	6	0.0	7	0.0
Fresh fruit (total) excl. citrus. of which:	:	:	16	1.1	:	:	:	:	1 186	3.9
– apples	:	:	9	0.7	:	:	39	0.2	79	0.3
– pears	:	:	4	0.3	:	:	2	0.0	15	0.1
– peaches	:	:	0	0.0	:	:	0	0.0	23	0.1
– apricots	:	:	:	:	:	:	0	0.0	19	0.1
– melons	:	:	0	0.0	:	:	:	:	18	0.1
Vines	:	:	0	0.0	:	:	104	0.6	933	3.1
Flowers and ornamental plants	:	:	1	0.1	4	0.2	9	0.1	7	0.0
Green fodder	:	:	376	27.6	:	:	1 816	10.5	4 882	16.1

3.5.2.2. Main crops in 1994 (1 000 ha) – Continuation

	Italy		Netherlands		Austria		United Kingdom		EUR 12	
	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
UAA total	16 743	100.1	1 963	100.0	3 479	100.0	15 889	100.0	128 937	100.0
Cereal (total excl. rice) of which:	3 864	23.1	194	9.9	831	23.9	3 042	19.1	31 902	24.7
– common wheat	845	5.0	121	6.2	241	6.9	1 810	11.4	12 304	9.5
– durum wheat	1 527	9.1	:	:	9	0.3	1	0.0	2 988	2.3
– grain maize	910	5.4	11	0.6	179	5.2	0	0.0	3 673	2.8
– barley	393	2.3	44	2.2	253	7.3	1 106	7.0	9 712	7.5
– rye	7	0.0	6	0.3	86	2.5	7	0.0	1 142	0.9
Rice	236	1.4	:	:	:	:	:	:	377	0.3
Sugarbeet	282	1.7	115	5.8	52	1.5	170	1.1	1 925	1.5
Oilseeds (total) of which:	453	2.7	5	0.2	:	:	569	3.6	:	:
– rape	14	0.1	1	0.1	71	2.1	404	2.5	:	:
– sunflower	224	1.3	:	:	39	1.1	0	0.0	2 907	2.3
Olive trees	1 131	6.8	:	:	:	:	:	:	4 347	3.4
Cotton	0	0.0	:	:	:	:	:	:	424	0.3
Tobacco	80	0.5	:	:	:	:	:	:	178	0.1
Hops	:	:	:	:	:	:	3	0.0	:	:
Potatoes	86	0.5	170	8.7	30	0.9	164	1.0	1 325	1.0
Dry pulses	102	0.6	5	0.3	49	1.4	228	1.4	1 731	1.3
Fresh vegetables (total) of which:	:	0.0	78	4.0	:	:	149	0.9	:	:
– tomatoes	116	0.7	1	0.1	0	0.0	0	0.0	:	:
– onions	15	0.1	16	0.8	2	0.0	9	0.1	:	:
Fresh fruit (total) excl. citrus. of which:	:	:	26	1.3	:	:	37	0.2	:	:
– apples	77	0.5	16	0.8	:	:	19	0.1	:	:
– pears	53	0.3	6	0.3	:	:	3	0.0	:	:
– peaches	78	0.5	0	0.0	1	0.0	:	:	:	:
– apricots	16	0.1	:	:	0	0.0	:	:	:	:
– melons	20	0.1	0	0.0	:	:	:	:	:	:
Vines	946	5.6	0	0.0	:	:	1	0.0	:	:
Flowers and ornamental plants	:	:	3	0.2	:	:	14	0.1	:	:
Green fodder	2 530	15.1	280	14.3	:	:	1 530	9.6	:	:

3.5.2.2. Main crops in 1994 (1 000 ha) – continuation

	Czech Republic (1)		Slovakia (1)		Hungary (3)		Poland		Slovenia	
	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%)	area	share in UAA (%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 Share
UAA total	4 279	100.0	2 445	100.0	6 184	100.0	12 949	100.0	786	100.0
Cereal (total excl. rice) of which:	1 581	36.9	828	33.9	2 804	45.3	8 481	65.5	106	13.5
– common wheat	799	18.7	415	17.0	1 193	19.3	2 407	18.6	41	5.2
– durum wheat	:	:	:	:	:	–	:	:	:	:
– grain maize	33	0.8	130	5.3	1 053	17.0	50	0.4	49	6.2
– barley	600	14.0	226	9.2	325	5.3	1 032	8.0	13	1.6
– rye	64	1.5	29	1.2	59	1.0	2 436	18.8	2	0.2
Rice	–	–	–	–	3	0.1	–	–	–	–
Sugarbeet	104	2.4	42	1.7	118	1.9	400	3.1	6	0.8
Oilseeds (total) of which:	283	6.6	134	5.5	584	9.4	398	3.1	3	0.4
– rape	227	5.3	75	3.1	94	1.5	370	2.9	0	0.0
– sunflower	20	0.5	53	2.2	473	7.7	–	–	0	0.0
Olive trees	–	–	–	–	–	–	–	–	0.2 (6)	0.0
Cotton	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Tobacco	–	–	1	–	6	0.1	25	0.2	–	–
Hops	9	0.2	1	–	:	:	2	0.02	2	0.3
Potatoes	86	2.0	41	1.7	62	1.0	1 697	13.1	22	2.8
Dry pulses	55	1.3	42	1.7	58	0.9	159	1.2	2	0.3
Fresh vegetables (total) of which:	36	0.8	38	1.6	100	1.6	291	2.2	10	1.3
– tomatoes	2	0.0	4	0	10	0.2	30	0.2	1	0.1
– onions	6	0.1	4	0	7	0.1	37	0.3	1	0.1
Fresh fruit (total) excl. citrus. of which:	19	0.4	7	0.3	94***	1.5	348	2.7	5	0.6
– apples	10	0.2	3	0.1	:	:	46 172 (4)	–	2.7 (6)	0.3
– pears	0	0.0	–	–	:	:	4 821 (4)	–	1	0.1
– peaches	2	0.0	1	–	:	:	–	–	1	0.1
– apricots	3	0.1	1	–	:	:	–	–	0	0.0
– melons	0	0.0	2	0.1	:	:	–	–	–	–
Vines	12	0.3	22	0.9	131.0	2.1	–	–	22	2.8
Flowers and ornamental plants	–	–	–	–	:	:	–	–	0	0.0
Green fodder	–	–	–	–	226**	3.7	4 047 (5)	–	73	9.3

Source: Eurostat

(1) 1996

(2) In Czech Republic – intensive fruit orchards

(3) 1996

* Utilized agricultural area

** Sowing land of green forage does not include grazing land

***Total producing and non-producing area

(4) Number of trees

(5) Greenland

(6) Intensive orchards

3.5.2.4. Area used for the principal agricultural products (1 000 ha)

1	2	Cereals including rice	4 Fresh vegetables	Roots and brassicas		Oilseeds	Green fodder	Dry pulses	Fruit trees	Vines
				potatoes	sugarbeet					
5	6	7	8	9	10	11				
EUR 15 (p)	1993	34 660	1 754	1 462	2 087	6 046	12 769	1 719	5 927	3 450
	1994	34 802	1 302	1 425	2 063	6 078	12 780	1 790	1 271	2 122
	% TAV 1994/1993	0.4	-25.8	-2.5	-1.1	0.5	0.1	4.1	-78.6	-38.5
Belgium	1993	312	57	48	99	14	257	7	15	0
	1994	309	56	52	95	17	376	6	16	0
	% TAV 1994/1993	-1.0	-1.8	8.3	-4.0	21.4	46.3	-14.3	6.7	0.0
Denmark	1993	1 438	:	47	66	165	395	124	:	:
	1994	1 406	:	39	66	171	:	102	:	:
	% TAV 1994/1993	-2.2	x	-17.0	0.0	3.6	x	-17.7	x	x
Germany	1993	6 224	:	312	522	1 127	1 912	86	:	103
	1994	6 246	137	293	500	1 288	1 816	96	:	104
	% TAV 1994/1993	0.4	:	-6.1	-4.2	14.3	-5.0	11.6	x	1.0
France	1993	8 534	315	164	441	1 409	4 298	770	1 194	942
	1994	8 165	318	166	437	1 794	4 882	699	1 186	933
	% TAV 1994/1993	-4.3	1.0	1.2	-0.9	27.3	13.6	-9.2	-0.7	-1.0
Italy	1993	4 073	587	93	276	316	2 623	121	:	979
	1994	4 100	:	86	282	453	2 530	102	:	946
	% TAV 1994/1993	0.7	x	-7.5	2.2	43.4	-3.5	-15.7	x	-3.4
Netherlands	1993	187	76	166	117	3	276	7	26	0
	1994	194	78	170	115	5	280	5	26	0
	% TAV 1994/1993	3.7	2.6	2.4	-1.7	66.7	1.4	-28.6	0.0	0.0
Austria	1993	:	:	31	53	:	:	55	:	:
	1994	:	:	30	52	:	:	49	:	:
	% TAV 1994/1993	x	x	-3.2	-1.9	x	x	-10.9	x	x
United Kingdom	1993	3 031	151	170	169	537	1 634	244	38	1
	1994	3 042	149	164	170	569	1 530	228	37	1
	% TAV 1994/1993	0.4	-1.3	-3.5	0.6	6.0	-6.4	-6.6	-2.6	0.0
EUR 12 (p)	1993	32 623	1 741	1 359	1 949	5 877	12 085	1 648	5 921	3 450
	1994	32 279	1 288	1 325	1 924	5 920	12 104	1 732	1 265	2 122
	% TAV 1994/1993	-1.0	-26.0	-2.5	-1.3	0.7	0.2	5.1	-78.6	-38.5
Czech Republic	1995	1 576	35	78	93	325	:	60	20	11
	1996	1 581	36	84	104	282	:	55	19	12
	% TAV 1996/1995	0.3	2.9	7.7	11.8	-13.2	:	-8.3	-5.0	9.1
Slovakia	1 995	848	37	40	34	124	:	50	8	23
	1996	828	38	41	42	134	:	42	7	22
	% TAV 1996/1995	-2.4	2.7	2.5	23.5	8.1	:	16.0	-12.5	-4.3
Hungary	1995	2 749	119	57	124	553	317*	63	94	131
	1994	:	:	:	:	:	:	:	:	:
	% TAV 1994/1993	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Poland	1993	8 506	276	1 761	399	363	4 047 (1)	217	361	:
	1994	:	:	:	:	:	:	:	:	:
	% TAV 1994/1993	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Slovenia	1995	107.3	10.0	23.6	6.1	2.2	72.1	2.1	5.0	23.0
	1996	:	:	:	:	:	:	:	:	:
	% TAV 1996/1995	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Source: Eurostat

(1) Greenland

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

Original scientific papers, short communications, and selectively reviews, that means papers based on the study of technical literature and reviewing recent knowledge in the given field, are published in this journal. Published papers are in Czech, Slovak or English. Each manuscript must contain a short and a longer summary (including the key words).

The author is fully responsible for the originality of his paper, for its subject and formal correctness. The author shall make a written declaration that his paper has not been published in any other information source.

The board of editors of this journal will decide on paper publication, with respect to expert opinions, scientific importance, contribution and quality of the paper.

The paper extent shall not exceed 15 typescript pages, including tables, figures and graphs.

Manuscript layout shall correspond to the State Standard ČSN 88 0220 (quarto, 30 lines per page, 60 strokes per line, double-spaced typescript). A PC diskette should be provided with the paper, written in an editor program, preferably T602, and with graphical documentation. Tables, figures and photos shall be enclosed separately. The text must contain references to all these annexes.

The title of the paper shall not exceed 85 strokes. Subtitles of the papers are not allowed either.

Abstract is an information selection of the contents and conclusions of the paper, it is not a mere description of the paper. It must present all substantial information contained in the paper. It shall not exceed 170 words. It shall be written in full sentences, not in form of keynotes, and comprise base numerical data including statistical data. It must contain key words. It should be submitted in English and if possible also in Czech or Slovak.

Introduction has to present the main reasons why the study was conducted, and the circumstances of the studied problems should be described in a very brief form.

Review of literature should be a short section, containing only literary citations with close relation to the treated problem.

Only original method shall be described, in other cases it is sufficient enough to cite the author of the used method and to mention modifications of this method. This section shall also contain a description of experimental material.

In the section **Results** figures and graphs should be used rather than tables for presentation of quantitative values. A statistical analysis of recorded values should be summarized in tables. This section should not contain either theoretical conclusions or deductions, but only factual data should be presented here.

Discussion contains an evaluation of the study, potential shortcomings are discussed, and the results of the study are confronted with previously published results (only those authors whose studies are in closer relation with the published paper should be cited). The sections Results and Discussion may be presented as one section only.

The citations are arranged alphabetically according to the surname of the first author. References in the text to these citations comprise the author's name and year of publication. Only the papers cited in the text of the study shall be included in the list of references. All citations shall be referred to in the text of the paper.

If any abbreviation is used in the paper, it is necessary to mention its full form at least once to avoid misunderstanding. The abbreviations should not be used in the title of the paper nor in the summary.

The author shall give his full name (and the names of other collaborators), academic, scientific and pedagogic titles, full address of his workplace and postal code, telefon and fax number or e-mail.

POKYNY PRO AUTORY

Časopis uveřejňuje původní vědecké práce, krátká sdělení a výběrově i přehledné referáty, tzn. práce, jejichž podkladem je studium literatury a které shrnují nejnovější poznatky v dané oblasti. Práce jsou uveřejňovány v češtině, slovenštině nebo angličtině. Rukopisy musí být doplněny krátkým a rozšířeným souhrnem (včetně klíčových slov).

Autor je plně odpovědný za původnost práce a za její věcnou i formální správnost. K práci musí být přiloženo prohlášení autora o tom, že práce nebyla publikována jinde.

O uveřejnění práce rozhoduje redakční rada časopisu, a to se zřetelem k lektorským posudkům, vědeckému významu a přínosu a kvalitě práce.

Rozsah vědeckých prací nemá přesáhnout 15 stran psaných na stroji včetně tabulek, obrázků a grafů. V práci je nutné používat jednotky odpovídající soustavě měrových jednotek SI (ČSN 01 1300).

Vlastní úprava rukopisu má odpovídat státní normě ČSN 88 0220 (formát A4, 30 řádek na stránku, 60 úhozů na řádku, mezi řádky dvojité mezery), k rukopisu je vhodné přiložit disketu s prací pořízenou na PC v některém textovém editoru, nejlépe v T602, a s grafickou dokumentací. Tabulky, grafy a fotografie se dodávají zvlášť, nepodlepují se. Na všechny přílohy musí být odkazy v textu.

Pokud autor používá v práci zkratky jakéhokoliv druhu, je nutné, aby byly alespoň jednou vysvětleny (vypsány), aby se předešlo omylům. V názvu práce a v souhrnu je vhodné zkratky nepoužívat.

Název práce (titul) nemá přesáhnout 85 úhozů. Jsou vyloučeny podtitulky článků.

Krátký souhrn (Abstrakt) je informačním výběrem obsahu a závěru článku, nikoliv však jeho pouhým popisem. Musí vyjádřit všechno podstatné, co je obsaženo ve vědecké práci, a má obsahovat základní číselné údaje včetně statistických hodnot. Musí obsahovat klíčová slova. Nemá překročit rozsah 170 slov. Je třeba, aby byl napsán celými větami, nikoliv heslovitě. Je uveřejňován a měl by být dodán ve stejném jazyce jako vědecká práce.

Rozšířený souhrn (Abstract) je uveřejňován v angličtině, měl by v něm být v rozsahu cca 1–2 strojopisných stran komentovány výsledky práce a uvedeny odkazy na tabulky a obrázky, popř. na nejdůležitější literární citace. Je vhodné jej (včetně názvu práce a klíčových slov) dodat v angličtině, popř. v češtině či slovenštině jako podklad pro překlad do angličtiny.

Úvod má obsahovat hlavní důvody, proč byla práce realizována a velmi stručnou formou má být popsán stav studované otázky.

Literární přehled má být krátký, je třeba uvádět pouze citace mající úzký vztah k problému.

Metoda se popisuje pouze tehdy, je-li původní, jinak postačuje citovat autora metody a uvádět jen případné odchylky. Ve stejné kapitole se popisuje také pokusný materiál.

Výsledky – při jejich popisu se k vyjádření kvantitativních hodnot dává přednost grafům před tabulkami. V tabulkách je třeba shrnout statistické hodnocení naměřených hodnot. Tato část by neměla obsahovat teoretické závěry ani dedukce, ale pouze faktické nálezy.

Diskuse obsahuje zhodnocení práce, diskutuje se o možných nedostacích a práce se konfrontuje s výsledky dříve publikovanými (požaduje se citovat jen ty autory, jejichž práce mají k publikované práci bližší vztah). Je přípustné spojení v jednu kapitolu spolu s výsledky.

Literatura musí odpovídat státní normě ČSN 01 0197. Citace se řadí abecedně podle jména prvního autorů. Odkazy na literaturu v textu uvádějí jméno autora a rok vydání. Do seznamu se zařadí jen práce citované v textu. Na práce v seznamu literatury musí být odkaz v textu.

Na zvláštním listě uvádí autor plné jméno (i spoluautorů), akademické, vědecké a pedagogické tituly a podrobnou adresu pracoviště s PSČ, číslo telefonu a faxu, popř. e-mail.

CONTENT

Doucha T.: An approach to the solution of problems of the Czech agriculture in less favourable areas	145
Vigner J.: Production-economic connections of agricultural land fund use in Czech Republic.....	149
Ižáková V.: Influence of agricultural and regional policy on land fund use in the Slovak Republic.....	153
Hrabánková M., Trnková V.: Regional aspects of the agricultural land use from the EU criteria point of view.....	157
Němec J.: Influence of the land market on the land fund use and its price.....	161
Pestún V.: Incorporating of land location into the official land price	165
Buday Š.: The function of land price in the transformation process of agricultural subjects	169
Voltr V.: Methods of agricultural land evaluation in the Czech Republic.....	173

SUPPLEMENT

Czech, Slovak, Hungarian, Polish and Slovenian agriculture in comparison with selected EU countries (in English) – part II.....	177
---	-----

OBSAH

Doucha T.: Řešení problémů českého zemědělství v méně příznivých oblastech	145
Vigner J.: Produkčně-ekonomické souvislosti využití zemědělského půdního fondu ČR.....	149
Ižáková V.: Vplyv poľnohospodárskej a regionálnej politiky na využitie pôdneho fondu v SR.....	153
Hrabánková M., Trnková V.: Regionální aspekty využití zemědělské půdy z pohledu kritérií EU	157
Němec J.: Vliv trhu půdy na využití půdního fondu a jeho ocenění	161
Pestún V.: Zohľadnenie polohy pozemkov v úradných cenách pôdy.....	165
Buday Š.: Funkcia ceny pôdy v procese transformácie poľnohospodárskych subjektov	169
Voltr V.: Metody oceňování zemědělských půd v ČR.....	173

PŘÍLOHA

České, slovenské, maďarské, polské a slovinské zemědělství ve srovnání s vybranými státy EU – část II	177
---	-----

Vědecký časopis ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA ● Vydává Česká akademie zemědělských věd – Ústav zemědělských a potravinářských informací ● Redakce: Slezská 7, 120 56 Praha 2, tel.: 02/24 25 79 39, fax: 02/24 25 39 38 ● Sazba: Studio DOMINO – Ing. Jakub Černý, Bří Nejedlých 245, 266 01 Beroun, tel.: 0311/229 59 ● Tisk: ÚZPI Praha ● © Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha 1998

Rozšiřuje Ústav zemědělských a potravinářských informací, referát odbytu, Slezská 7, 120 56 Praha 2